

პოლიტიკა

ვლადიმერ ჟირინოვსკი: „მე პირველი რეპრეზენტანტი მისთვის“

უცხოეთი

იანვარს მოსკოვს ოფიციალური ვიზიტით იპონიის პრემიერ-მინისტრი მინისტროვს

ეკონომიკა

„მათ არ შეაძლებს მართვა“ - დავით მირცხულავას განცხადებით

სამართალი

„ადამიანის ზღაპრად არ შეიძლება ერთი პროკურორის აზრზე იყოს დასაჯება“

ანიმდი

Table with 2 columns: Weather type and Temperature (e.g., 12, 15, 17)

აქტიურობა

Table with 2 columns: Category and Value (e.g., 12, 15, 11, 12, 14, 16)

Table with 2 columns: Name and Value (e.g., 2.1850, 2.2853)

მინიმალური ხელფასის საარსებო მინიმუმად გაზრდა კვლავ ქიზია რჩება

ზურაბ ჟვანია: აღარ არსებობს იმის ილუზია, რომ ვინმე "დემოკრატების" ინიციატივის გათვალისწინებას შეეცდება.

მოიპარეს თქვენი ავტომობილი? - დაუკავშირდით „კანონიერ“, კარდს

ძვირადღირებული მანქანების მოპარვა და გატაცება ამ ბოლო ორი წლის განმავლობაში დანაშაულის ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული სახეობაა

თა ხოფარია

არაოფიციალურ, პირად საუბრებში დაზარალებულები აცხადებენ, რომ ავტომობილის დაბრუნების ერთ-ერთი რეალური გზა, საქმეში "შავი" სამყაროს წარმომადგენლების ჩარევია

მკვლევარებში ბრალდებული რუსი პოლკოვნიკი ბათავისუფლან

ერთადერთი რუსი ოფიცერი, რომელსაც ბრალი ედებოდა ჩეჩენთში დანაშაულის ჩადენაში, შურაცხადლობის მოტივით გაათავისუფლეს.

იური ტავაძე რუსთაძის განცხადებით: 31 დეკემბრის საღამოს, როდესაც რუსეთი ახალი წლის შესახებ რადიოგამსახურად რუსული სატანკო დანაყოფის ხელმძღვანელის, პოლკოვნიკ იური ბუდანოვის ხანგრძლივი სასამართლო პროცესი დასრულდა

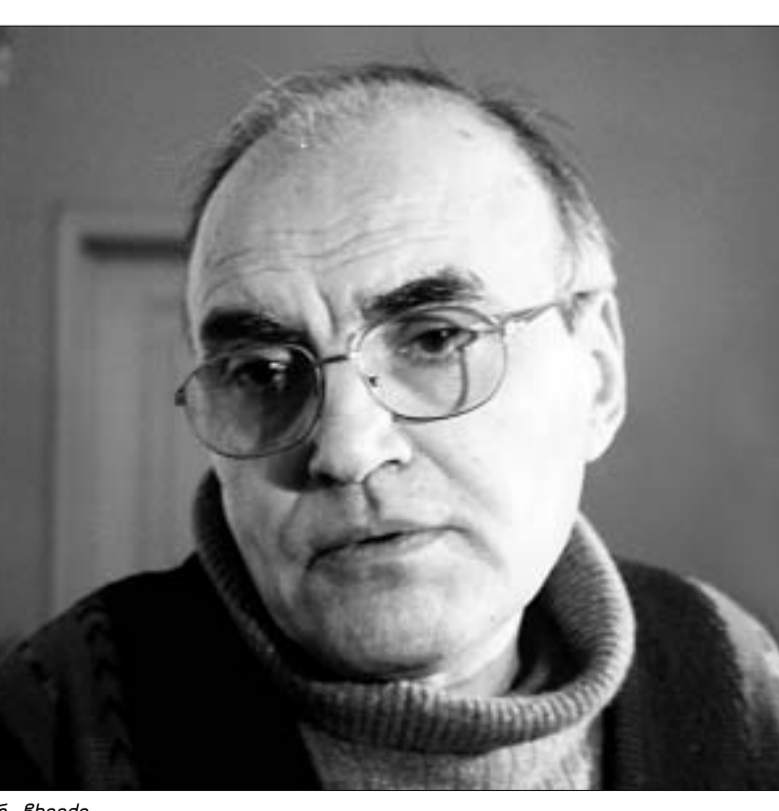
„ფულადი უზრუნველყოფა“ ბიუჯეტის დამტკიცების მომხრეა

პირველ მოსმენაზე „ჩაგდებული“ 2003 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესწორებული პროექტი პარლამენტის კომიტეტებმა და ფრაქციებმა, გუშინ, გვიან საღამოს მიიღეს

ბანკსა კინიკაძე

პარლამენტში ჩაეარდნის შემდეგ, საახალწლო არდადეგების განმავლობაში, ნღვეანდელი ბიუჯეტის პროექტი მხოლოდ უმნიშვნელოდ (მას რვა მილიონი მიაკლდა) რომ შეიცვალა, ამას თავად მთავრობაც აღიარებს

პრემია საუკეთესო რაქონსოვოსთვის

თემურ ჩხეიძე

უპირისპირი სახმოს უპირველი სხდომა აფხაზეთის მინისტრთა კაბინეტის სხდომა

„რა უნდა დაუპირისპიროს საქართველომ აფხაზეთში რუსეთის ბოლო პერიოდში განსაკუთრებული უცერემონიო აქტიურობას?“ - ამ კითხვებზე ეძებდნენ პასუხს გუშინ საღამოს კანცელარიაში პრეზიდენტთან გამართული უპირისპირი სახმოს სხდომაზე

დევენილას ახლა ოპოზიციის ბაირთიანების იმედი აქვთ

ენგურის ხიდიდან, რუსეთის სამშვიდობო ძალების საგუშაგოების ხაზობრივად მიმდინარე აქცია კვლავ გრძელდება. დილის ცხნა საათიდან ხუთამდე სოფელ რუხთში ხალხობრივად დაიწყო

სოფო ბაქია

ენგურის ხიდიდან, რუსეთის სამშვიდობო ძალების საგუშაგოების ხაზობრივად მიმდინარე აქცია კვლავ გრძელდება

ბაზრად გადართობა

ენგურის ხიდიდან, რუსეთის სამშვიდობო ძალების საგუშაგოების ხაზობრივად მიმდინარე აქცია კვლავ გრძელდება

ბაზრად გადართობა

ენგურის ხიდიდან, რუსეთის სამშვიდობო ძალების საგუშაგოების ხაზობრივად მიმდინარე აქცია კვლავ გრძელდება

იყავით სეზონ!

და მოიგეთ მრავალი პრიზი ჯეოსელთან ერთად!

მიიღეთ მონაწილეობა ჯეოსელის ვიქტორინაში და მოიგეთ ყოველ კვირას: ავტომობილი ნივა, VESTEL-ის ფირმის ტელევიზორი, აუდიო, ვიდეო და DVD სისტემის მაგნიტოფონები "ელიტელექტრონიქსისაგან"* SAMSUNG-ისა და NOKIA-ს ტელეფონები, ელ-გეგერატორი, უფასო სასაუბრო დრო, ფრანგული პარფუმერია.

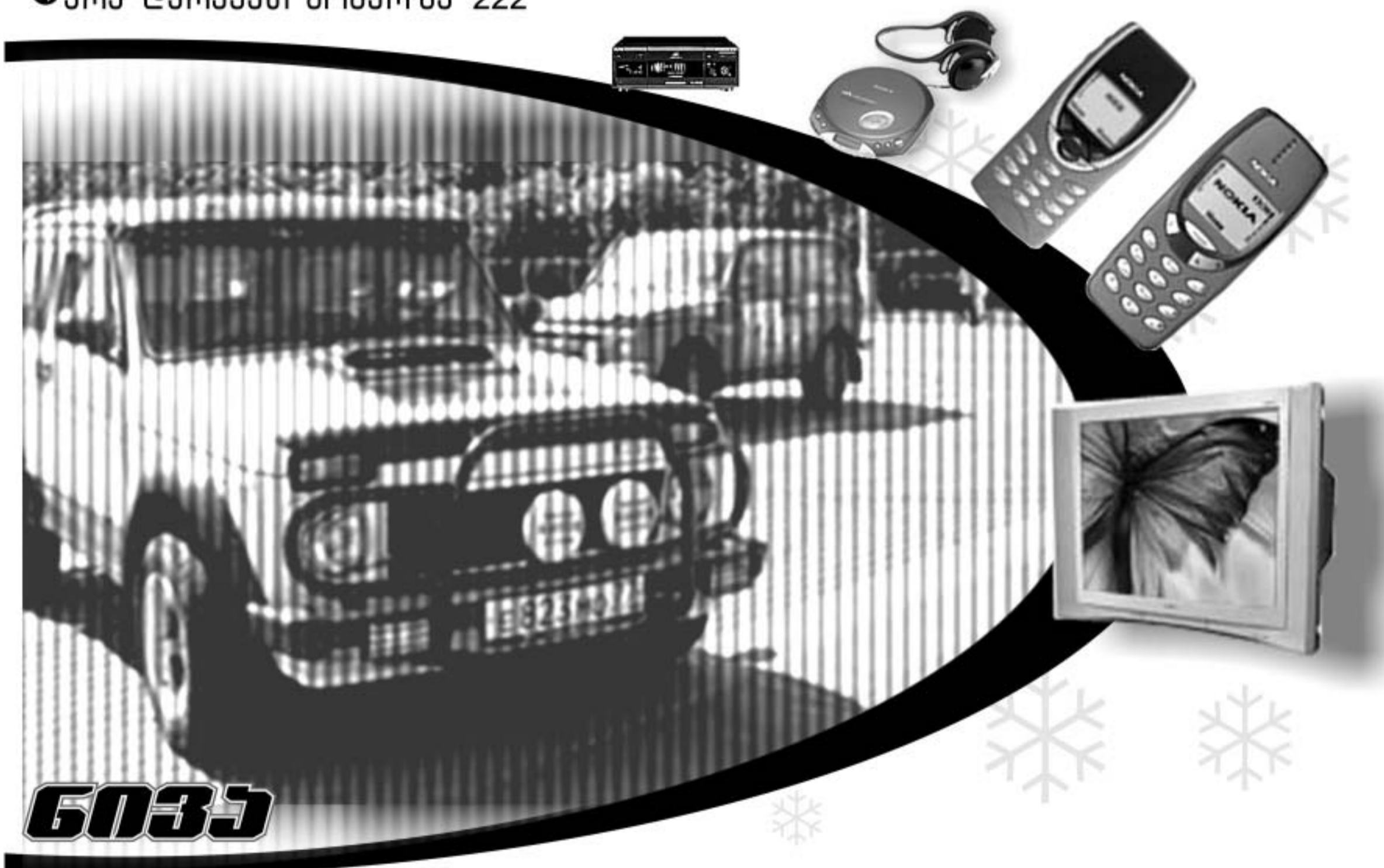
ვიქტორინაში მონაწილეობის მისაღებად საკმარისია:

- ☐ იყოთ ჯეოსელის აქტიური აბონენტი
- ☐ უპასუხოთ ყოველკვირეულ შეკითხვას:

საქართველოში ჯეოსელმა პირველმა შესთავაზა აბონენტებს SMS- მოკლე შეტყობინების მომსახურება?

კვირის კითხვას ჯეოსელი დაგისვამთ ტელევიზიის ("რუსთავი 2" და "პირველი არხი"), რადიოს ("ფორტუნა", "ფორტუნა +") და გაზეთის ("24 საათის" და "ალია") საშუალებით. გამოიხსნეთ სწორი პასუხი და დაადასტუროთ თქვენი ზარიტ:

- ☐ კი -დარეკეთ ნომერზე 111**
- ☐ არა-დარეკეთ ნომერზე 222**

ნივა

ჭეოსელი

დამატებითი ინფორმაციისათვის დარეკეთ 928 ან 822 770 177

*ელიტელექტრონიქსის მაღაზიები: თბილისი, მარჯანიშვილის 19 და აღმაშენებლის 146
ბათუმი: გამსახურდიას 47, ერას 91; ქუთაისი: გრიშაშვილის 31.
**ერთი ზარის ღირებულებაა 0.288 ლარი

საანდერო ფანტაზია ჯეოსელში!

აბონენტთა საყურადღებოდ!
ა.წ. 11 დეკემბრიდან თქვენ შეგიძლიათ უფასოდ გადაიფორმოთ ნომერი. იხარეთ!!! აქცია ძალაშია 2003 წლის 26 იანვრამდე.

ჯალ სანადავილის სვინი

დელ პიეროს მარსი

არა რა, ზამთარში ღამის ცვლაში ჯობია მუშაობა. არ გძინავს, მაგრამ გარეთ იმავითად გინევს ვახვლა. ღამე ნათის საყიდად არაფერია...

ვინაა... "ოქტომბრის" მისი... "ოქტომბრის" მისი... "ოქტომბრის" მისი...

შობის წინა დღეა - ექვსი იანვარი. ბენზინის გასამართი სადგურის შემოღობვის დასრულებით...

ზუსტად სამ საათზე მივა ბიჭთან და დედამისთან OPEL-იანი კაჯი. კითხვა-კითხვით მივანებებ მათ ბინას...

და როცა დედის თვალბუთში სიხარული ამოკითხავს, ისეთივე გრძობა დაეფუძლება...

ბაერთიანებული დემოკრატები, მენარგები და მხატვრები

იქნებ კომბლესაც ეშველოს

ანა კორძაია-სანადავილი

გუშინ საღამოს, სარდაფის კლუბში, მხატვართა გილდიის პრეზენტაცია შედგა. როგორც გაორკვა, ჩვენს ქვეყანაში უკვე რამდენიმე სხვა გილდია...

თავად მხატვართა გილდიის შექმნის იდეა გია გუგუშვილის (უმცროსის) და "გაერთიანებული მენარგები" კვლავ...

გია გუგუშვილის შესახებ საუბრით თავს აღარ შეგანყენებ - ვგონებ, მკითხველს მისი ხელახლა გაგონება აღარ სჭირდება. ერთადერთი, იმას აღვნიშნავ...

ამ გაერთიანების მიზნები სხვა წესდებებით ჩამოთვლილი ტიპური მიზნებისაგან დიდად არაფერი განსხვავდება: ის თავის წევრებს დაეხმარება დაფინანსების მოპოვებაში...

როგორც გია გუგუშვილმა აღნიშნა, დღეს ქართველი მხატვრები კომბლეს გვიან - კომბლეს თლიან და ქვრივანები...

გია გუგუშვილი

ყოველი მხატვრისათვის აუცილებელი პირობა, გალერისტის, ანუ, როგორც წესდებებში წერია, მენარგის პოვნაა. გარდა ამისა, გილდიის წევრებს ექნებათ ინფორმაცია იმის შესახებ...

გილდიის დამფუძნებლებმა დამსწრეებს შეატყობინეს, რომ სანკტ-პეტერბურგის, როგორც მათ თავად თქვეს, ფერების (აღბათ საღებავების?) ქარხანასთან უკვე დაიღო ხელშეკრულება...

როგორც გია გუგუშვილმა აღნიშნა, დღეს ქართველი მხატვრები კომბლეს გვიან - კომბლეს თლიან და ქვრივანები...

თენგიზ მირზაშვილი და ზურაბ ჟვინია

თავს ეშველება "კომბლეს ქვრივანები ჩამოიღებენ".

ამ შესანიშნავი მიზნების მიღწევაში ქართველი მხატვრებს გაერთიანებული მენარგები ეხმარებიან, რომლებიც საერთაშორისო დონეზე მენარგების მოძიებას და განვითარებისათვის ხელსაყრელი გარემოს ჩამოყალიბებისთვის იბრძვიან.

ტიმპერამენტით აღსავსე სიტყვა ნარმოთქვა მხატვარმა ეკა აბულაძემაც, რომლის მოთხოვნები სათანადო საკანონმდებლო ბაზის შესახებ ჩვენი ხალხისთვის ტიპური ლოზუნგით დასრულდა: "ისეთი პოტენციალი, როგორც აქ არის, მსოფლიოს რამდენიმე ქვეყანაში თუ მოიპოვება".

სიტყვით გამოვიდნენ ასევე ბ-ნი ზურაბ ჟვინია, რომელმაც ხაზგასმით აღნიშნა, მხატვართა გილდია მხატვართა კავშირის ალტერნატივა არ იქნება...

"სომცხალი" მუსიკა ფილმონის დიდ საკონცერტო დარბაზში

თიონა ჯაფარიძე

მას-მედიისა და ქართული ესტრადის ბედით დაინტერესებული საზოგადოებისათვის ჯერ კიდევ ორი კვირის წინათ, ანუ მარტში, ოფიციალურად გახდა ცნობილი, რომ 2002 წლის საუკეთესო მომღერლად ფესტივალი "წლის სიმღერა 2002" ეკა მამალაძეს დაჯილდოვებდა.

დაჯილდოების ცერემონია გუშინ გამართა ფილარმონიის დიდ საკონცერტო დარბაზში. საუკეთესო სიმღერის საუკეთესო შემსრულებელს, ეკა მამალაძეს "ოქროსი დისკო" (დისკო ნამდვილად ოქროსი იყო) და პრეზიდენტის ნერლობითი მილოცვა, კულტურის საქალაქო სამსახურის უფროსმა დავით ოქტაშვილმა გადასცა.

კონცერტის ბოლოს იყო გათვალისწინებული. მანამდე კი, დამსწრე საზოგადოებას ფილარმონიის დიდ გაყინულ დარბაზში კიდევ ერთხელ მოეხსენიებინათ...

დავით ოქტაშვილი და ეკა მამალაძე

კონცერტის ბოლოს იყო გათვალისწინებული. მანამდე კი, დამსწრე საზოგადოებას ფილარმონიის დიდ გაყინულ დარბაზში კიდევ ერთხელ მოეხსენიებინათ...

სწორედ, ისეთი კონცერტით გაგვიმასპინძლდნენ, როგორსაც პრესკონფერენციაზე ბრძოლა გამოცხადდა. ერთგვაროვნება მენარგების სტილს, რიტმსა და ტექსტებს თან ერთოდა დილომებიც და საქართველოშიც დაილომებინა ნამდვილად დაარღვიეს ნიაზ დიასამიძემ და ნინო ქათამაძემ.

თითქმის ორსაათიანი კონცერტიდან პუბლიკის ყურადღება კიდევ ერთმა შემსრულებელმა მოიპოვა: თიკა ჯამბურია ქართველი მომღერალი - გია ყანჭელის მელოდია შესასრულა ნიკა მემანიშვილის არანჟირებითა და მანანა სიამაშვილის ტექსტით.

და ბოლოს, ერთი ნოუანსი: კონცერტში მონაწილე ბერძენი ვოკალისტი შექცადა, სიმღერა ვოკალად შეესრულებინა. მათი მოსმენის შემდეგ, ეჭვი აღარ არის, ქართველი მსმენელი ისეთ ფონორამიან კონცერტებს დაესწრება.

პრემია საუკეთესო რეჟისორისთვის

გუშინ კულტურის სამინისტროში მიხეილ თუმანიშვილის სახელობის პრემია გადასცეს. თემურ ჩხეიძე ამ პრემიის მესამე ლაურეატია. მინისტრის, სესილი გოგიბერიძის თქმით, პრემია რეჟისორს მიეღობა მისი შემოქმედებისა და სხვადასხვა თეატრებში დადგმული სპექტაკლებისთვის მიენიჭა: "ეს პრემია ძალზე პრესტიჟული გახლავთ. გამომდინარე იმ ადამიანების სახელებიდან, ვისაც იქ აქამდე მიანიჭებთ. ვფიქრობ, თქვენი სახელი მათ გვერდით კიდევ ასწევს პრემიის პრესტიჟს".

მილოცვა მამანურიტი

ადამიანთან. მე პირდაპირ, თუკი საერთოდ რაიმეს წარმოვადგენ და შემოდ-ლო, ამ ადამიანს დამსახურებაა. თუკი ჩვენ ოდნავ მაინც ვახებრებთ მისი საქმის გაგრძელებას, დიდი ბედნიერებაა. ახლა რომ თუმანიშვილი ჩვენ შორის ყოფილიყო, ირონიულად გაიღივებდა და გეტყვოდა: ა, დაიხყეთ პრემიების მიღება?!

რეტროციკლიდან გამოსული რეჟისორი გუშინ დაჯილდოების ოფიციალური ცერემონიის შემდეგ კვლავ მარჯანიშვილის თეატრში დაბრუნდა. დასამთითქმის დასასრულა მუშაობა სპექტაკლზე "პოლტა", თავად თემურ ჩხეიძე კი 15 იანვარს სანკტ-პეტერბურგში, ტოვსტონოვოვის სახელობის დიდ დრამატულ თეატრში რეჟისორის დანიშნებას. სპექტაკლი "მასკარადი", რომელიც მიხეილ თემანიშვილის ნაწარმოების მიხედვით იდგმება, მასურბელმა 27 მარტს უნდა დასრულდეს.

შეავსეთ ანკეტა და გამოგვიგზავნეთ

გთხოვთ, შეავსოთ გარკვევით. გლანდი უფასოა.

სადასრულებლად მოგვანდა "რუსთავი 2"-ის არ არის დასრულებული, გაქვთ მითითებული თუ არა მონაწილეობა შოუში "ხალხის პირისპირ". თქვენი პირადი მონაწილეობა, დამატებითი გაცემები, სპონსორული ან ანგარიშის შედეგით თქვენს მონაწილეობაში შოუს "ხალხის პირისპირ" ნაცვალს და პირდაპირ.

ანკეტა გამოგვიგზავნეთ ფოსტით ან მოიტანეთ მისამართზე:

სამაუწყებლო კომპანია "რუსთავი 2", ტელევიზორის ქუჩა "ხალხის პირისპირ", ვაჟა-ფშაველას 45, 300077 თბილისი

კონკურსანტები ტელევიზორისთვის "ხალხის პირისპირ" შეირჩებიან ანკეტის საფუძველზე, ამიტომ გთხოვთ, ყურადღებით შეავსოთ ანკეტა.

სახელი და გვარი

ოჯახური მდგომარეობა:
დაქორწინებული, დაუმორჩინებელი, გაყრილი, ძმრები

მისამართი:

შვილები: (თუ გააქვთ)

საფოსტო ინდექსი:

განათლება:
საშუალო, უმაღლესი, ტექნიკური

სამონტაჟო ტელეფონის ნომრები:

პროფესია:

ასაკი:

საფუძვალ ადგილი

დამხმარე კატეგორია: (გთხოვთ კატეგორია, რომელიც აკრძალავს მონაწილეობას შოუში "ხალხის პირისპირ" ან თქვენი ქვეყნის დედაქალაქში, ან 60-იანი წლების შესას, და ა.შ.)

შინაური ცხოველები: (თუ გააქვთ)

თქვენი ინტერესები და ჰობი:

შეხვედრისხარის თუ არა, პირადად, ცნობილ ადამიანს? ვის, სად და რა დროს?

როგორ გაატარებდით თქვენს იდეალურ დღეს?

გიყვართ თუ არა მოგზაურობა? (თუ მოგზაურობით საერთაშორისო ბარში და სად?)

არჩევანი რომ გქონდეთ, რომელ ცნობილ ადამიანთან ისურვებდით შეხვედრას, სად ნახვიდით მასთან ერთად და რატომ?

როგორი სატელევიზიო გადაცემები მოგწონთ და რატომ?

არჩევანი რომ გქონდეთ, სად ნახვიდით სამოგზაუროდ და რატომ?

რომ შეგეძლოთ მხოლოდ ერთი რაგის შეცვლა საქონარ გარემოებას ან ხასიათში, რას შეცვლიდით და რატომ?

როგორი თქვენი საყვარელი მხარეა და საყვარელი ლიტერატურული ნაწარმოები?

გაქვთ თუ არა მიზანი, რომლის მიღწევაცაც მოცდებოდა?

რომ შეგეძლოთ მხოლოდ ერთი ნაბიჯის ასრულება, რას ინატრებდით და რატომ?

როგორი მუსიკა გიტყვებთ და თავად გაქვთ თუ არა მუსიკალური ნიჭი?

მიგონებდით ან გაგიკვირებდათ თუ არა ისეთი რამ, რითაც აგაყობთ?

თქვენი აზრით, რომელ ზღაპარულ პერსონაჟს უკავშირებთ ყველაზე მეტად და რატომ?

რა უნერის ფილმები მოგწონთ და რომელი თქვენი საყვარელი ფილმებია?

გაქვთ ან გქონდათ თუ არა რაიმე მიტანა? (თუ კი, რომელი და რა აგვარებდა?)

ფილმი რომ გადაეღოთ თქვენზე, რომელი ცნობილი მსახიობი შეასრულებდა თქვენს როლს?

გამოსულხართ თუ არა ტელევიზიით? (თუ კი, რომელი და რა აგვარებდა?)

გაქვთ თუ არა უჩვეულო ნიჭი? (მაგალითად, შეძლებთ თუ არა სტატიის დათარგმნა "შინაური ცხოველები" ან ასაინტერესო ბარათი ფოსტისთვის გაქვთ?)

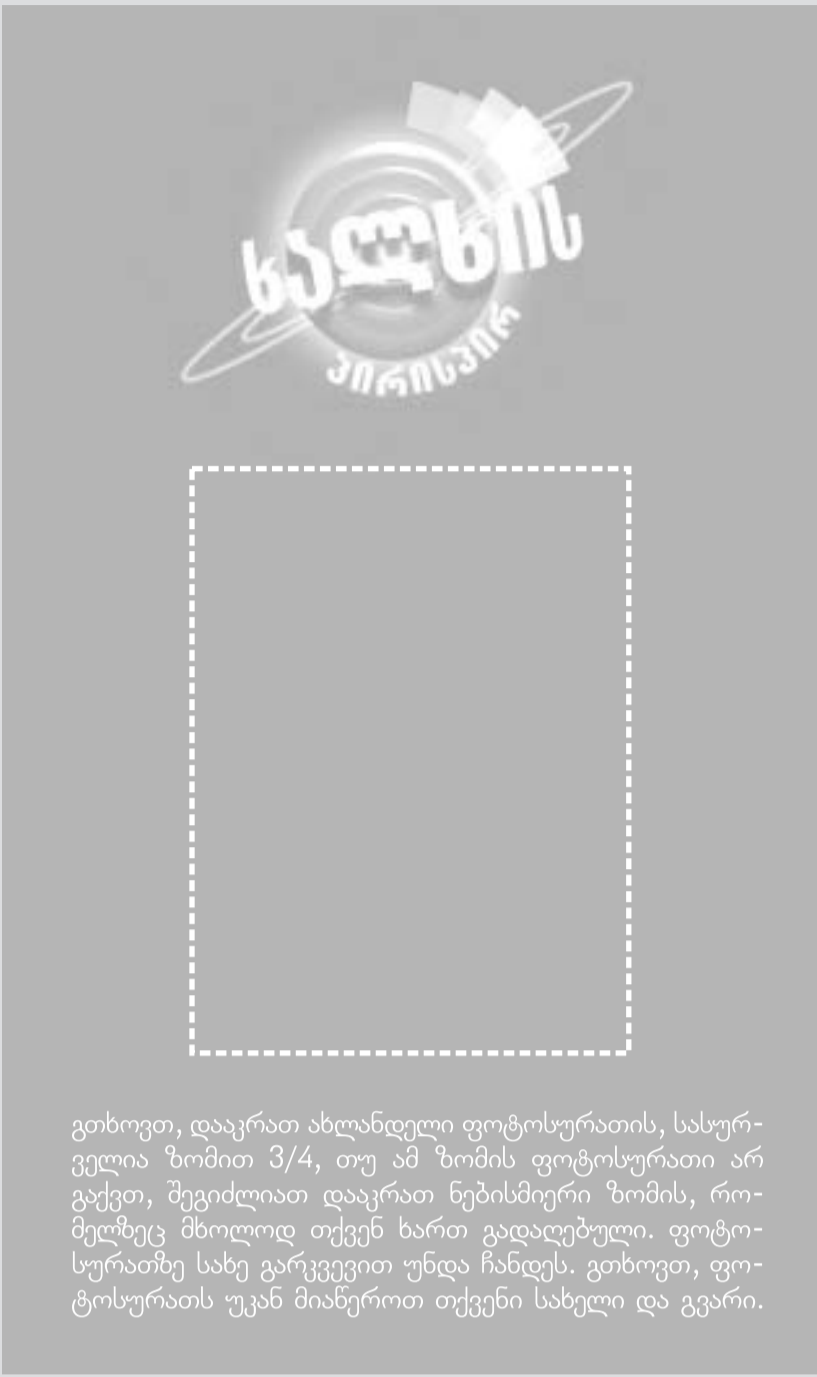
ყველაზე უხერხული სიტუაცია თქვენს ცხოვრებაში:

რატომ გინდათ მიიღოთ მონაწილეობა ჩვენს თავაში?

უჩვეულო ან საინტერესო რამ თუ გადაგხდენით თავს? კერძოდ რა?

ყველაზე ცუდი საფუძვალ თქვენს ცხოვრებაში:

დღეს რომ მოგცინ 2000 ლარი, რას გააკეთებდით?

გთხოვთ, დააყრათ ახლანდელი ფოტოსურათის, სასურველია ზომით 3/4, თუ ამ ზომის ფოტოსურათი არ გაქვთ, შეგიძლიათ დააყრათ ნებისმიერი ზომის, რომელზეც მხოლოდ თქვენ ხართ გადაღებული. ფოტოსურათზე სახე გარკვევით უნდა ჩანდეს. გთხოვთ, ფოტოსურათს უკან მიანეროთ თქვენი სახელი და გვარი.

რალი

უდაზნოს კარავანის ახალი თავბადასავალი

ბიზა ბარასაშვილი

ფაფორაკებით ალსავსე 'ტელეფონიკა დაკარი-2003'

1997 წლის "პარიზი-დაკარის" გამარჯვებული მიწობა...

მართალია, მრბოლელის სისხლის წინააღმდეგობა...

მერვე ეტაპზე გამარჯვებით მდგომარეობა...

მანმა ავარია შემდეგვიანდავს...

Nissan-ის იკოპი შევიტყობის ფაფორიტად...

ბურად ლიდერობს ფრანგი პილოტი. მერვე ეტაპის გამარჯვებულს...

არ უმართლებს გერმანელ იუტა კლინმშმდესაც...

მერვე ეტაპში ისიც დაგვანახა, რომ ნაგებულს...

სურათი შეიცვალა მოტოციკლეტისტთა შორის...

ლომდე კოხს ნახევარი მანძილი უკვე გაგული...

128-ე კილომეტრიდან გზიდან გადაუხვია შეჯიბრების...

მდგომარეობა შეიცვალა სატვირთო ავტომობილების...

კრივი

კლიკოები გააფხულა ირხუბებენ

კიტალი და ვლადიმირ კლიკოები

ნიაში გამართავს. "ამჟამად მე სამპრეტენდენტ-მოკრივესთან ვანარმოვ...

სპეციალისტების აზრით კი, კლიკო-უმცროსისთვის...

მსოფლიო ჩემპიონობის ოფიციალური პრეტენდენტი...

როგორც ირკვევა, ვლადიმირ კლიკოს ვერ...

ვალს ევროპის ჩემპიონის ტიტულის დაცვა...

სპეციალისტები სკეპტიკურად უყურებენ...

ცხოუ ბრძოლისთვის მზად არის

მსოფლიოს აბსოლუტური ჩემპიონი 63,5 კგ...

ორი კვირით ადრე ჩადის, რათა ადგილზე შეეფოს...

ლაფერს, რაც შეუძლია. ამიტომ მე 100 პროცენტით...

როგბართი

რაფთარი როგბართს იმეზიდობება

ავსტრალიელი პატრიკ რაფტერი დიდ როგბართს...

პატრიკ რაფტერმა საერთაშორისო ტურნირებში...

ბურთელმა განაცხადა, რომ სპორტიდან დროებით...

როგბართელმა განაცხადა, რომ სპორტული კარიერის...

ფორმულა 1

ახალი რეგულაციის მკვარეუ

ფორმულა 1-ში ახალი რეგულაცია მზადდება...

ბრიტანეთში არსებობს ქალმძლელთა კლუბი...

ონ. ბეშფორდ-მალკი, რომელიც რბოლებში თვითონ...

ალსანიშნავია, რომ ფორმულა 1-ის არსებობის...

"ტოიოტას" ახალი ზოლიდი

"ტოიოტას" გუნდი ფორმულა 1-ის ახალი სეზონისთვის...

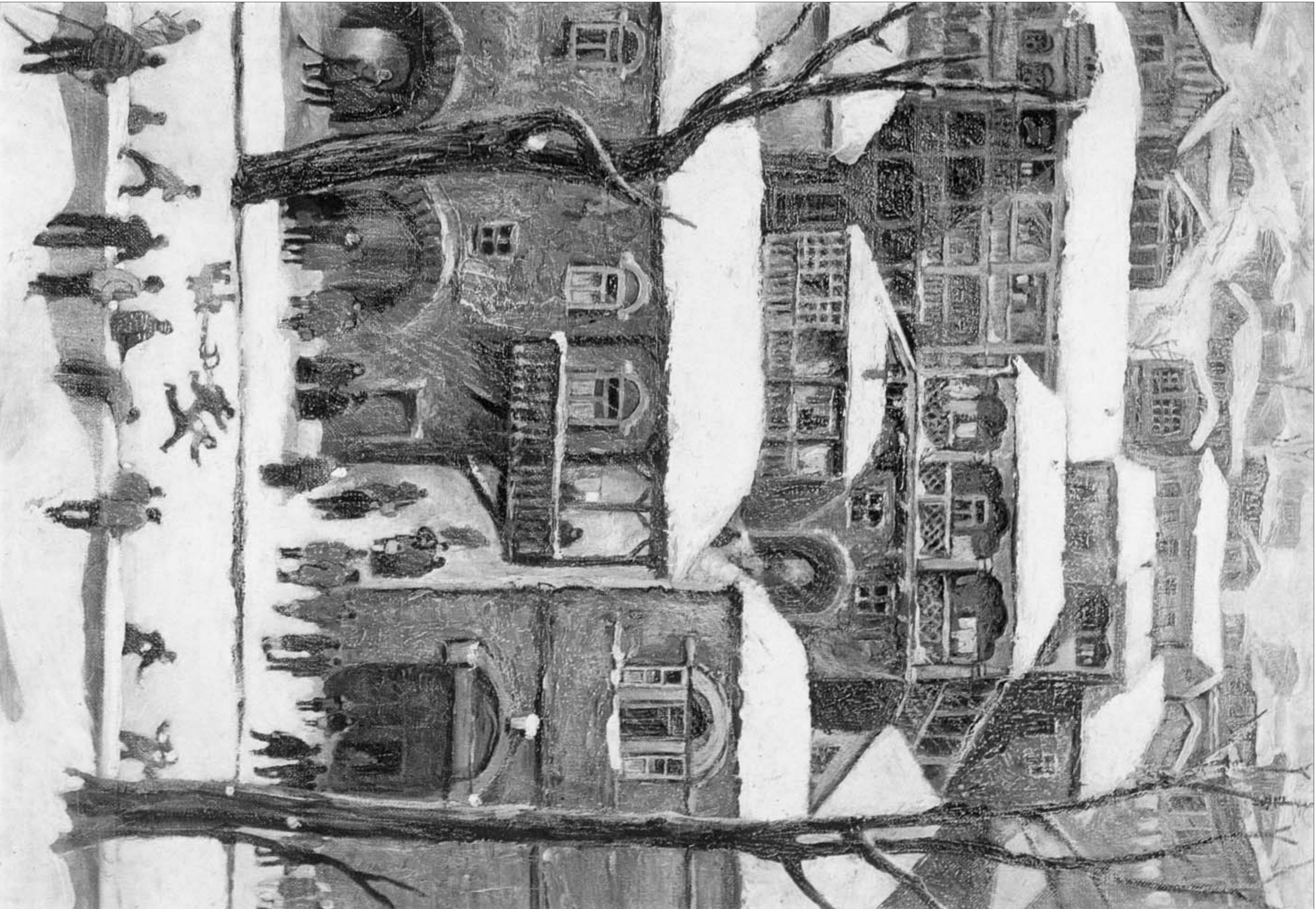
მომავალ სეზონში "ტოიოტას" გუნდი, წინასთან...

ტეტს-პილოტის რანგში იაპონელებმა ბრაზილიელი...

1998-1999 წლებში რიკარდო "BAR"-ის გუნდის...

მხოლოდ იმიტომ, რომ მიკა სალომ ორი ქულის მოგროვება...

Table with 3 columns: Year, Name, and Title. Includes names like VBC, VBC, and VBC.

სკანდინავიის სანაპირო - სკანდინავიის სანაპირო

D9

ვაჭრობა და ხელოსნობა ძველ საქართველოში

ახალი წლის დამს
ქართველები გამვანურსა
და საცივს ეთანებინან

D2

გამვანურის მხეფებში
არაკლილი მსოფლიო
აქონომიკა

D3

„ფიცვი მნამს...“

როდესაც მთავრობას
საკუთარი რეფორმებისა
არ სჭარა

D4

იავონია: ბრწყინვალეა
და მრდილავი

D5

D7

წარმატებული ეკონომიკური
რეფორმის შეფასების
კრიტერიუმები

D11

აზერბაიჯანის პრობლემები -
უხარხული ანალოგიები

ქართულ სინამდვილესთან

D14

რამ მიიყვანა მსოფლიო
„ენრონებაგდა“

D15

ბატონი ტოფიკის
დიდი ბიზნესი

D15

უცვეთი კავიტალი

D16

ახალი წლის დამის ქართველები შამპანურსა და სასივს ეტანებიან

ახალი წლის შემდეგ კი ტუალეტის ქაღალდებს

სოფო კინტრაძე

ახალი წლისათვის მზადებას ევროპისა და ამერიკისაგან განსხვავებით, ქართველები 29-30 დეკემბრიდან იწყებენ. საახალწლო სამზადისი ყველა ოჯახში თავისებურია, თუმცა, არის უამრავი მყარი და შეუცვლელი ტრადიცია, რომლებსაც ზედმინევებით მისდევენ ქართველები. მაგალითად, ახალი წლის საზეიმო განწყობილების აუცილებელ ატრიბუტად, უკვე კარგა ხანია, ითვლება სათამაშოებითა და საჩუქრებით მორთული ნაძვის ხე. ბევრს ნაძვის ხის ალტერნატივად გურული ჩიჩილაკი მიაჩნია. ასეა თუ ისე, საახალწლოდ ყველა ცდილობს, სახლი სახალისო ნივთებით მორთოს და გაალამაზოს, რასაც ქართველები, ჩვეულებრივ, არც ერთ სხვა დღესასწაულზე არ აკეთებენ. თუმცა, ახალი წლის მთავარი სამზადისი მაინც ტრადიციული ქართული სუფრის მომზადებასა და ქეიფს უკავშირდება. ქართველები ამისათვის საგანგებოდ ემზადებიან და საკმაოდ დიდ თანხებსაც ხარჯავენ. ამიტომ ახალი წლის დღეებში სავაჭრო ობიექტებში განსაკუთრებული გამოცოცხლება იგრძნობა. დიდი აურზაური რესტორნებსა და კაფე-ბარებშიც, რომლებიც საახალწლო ღამეს, გარდა გემრიელი კერძებისა, სხვადასხვა სახის გასართობ პროგრამებსაც სთავაზობენ თავიანთ სტუმრებს.

ნაახალწლევს "24 საათი" თბილისის ქუჩებში გავიდა და რამდენიმე კარგად ცნობილი სუპერმარკეტის წარმომადგენელს ესაუბრა. ისინი ერთხმად ადასტურებენ, რომ ჩვეულებრივ ანუ არასადღესასწაულო დღეებთან შედარებით, 30-31 დეკემბერს მყიდველთა რაოდენობა გაცილებით გაიზარდა. რეკორდულად დიდი რაოდენობით გაიყიდა შამპანური და ტკბილეული, ხოლო მზა საჭმელებიდან - ხაჭაპური. რაც შეეხება ტრადიციულ ქართულ კერძს - საცივს, რომელიც ყველა ოჯახში ამშვენებს საახალწლო სუფრას, მის მოსამზადებლად საჭირო ინგრედიენტებს თბილისელები ბაზრობებზე ყიდულობენ. სხვათა შორის, ე.წ. მინიმარკეტების მეპატრონეები სულაც არ ემადლიერებიან ახალ წელს. როგორც გაირკვა, საახალწლოდ ბაზრობები და გარე ვაჭრობები მინიმარკეტებს კლიენტების გარეშე ტოვებენ. კლიენტთა მოზიდვაში დიდ როლს თამაშობს ეფექტური რეკლამა და პრესტიჟულობა. მიუხედავად იმისა, რომ პრესტიჟულ სუპერმარკეტებში ნებისმიერი სახის პროდუქცია გაცილებით ძვირია, ვიდრე მინიმარკეტებსა და ბაზრობებზე, მათ კლიენტები არასოდეს აკლიათ. რაც შეეხება ისედაც ხალხმრავალ ბაზრობებს, საახალწლო დღეებში მოვაჭრეები

ნინასახალწლო ვაჭრობა თბილისში.

მყიდველებს ვერ აუდიოდნენ. სასმელებისა და სურსათის გარდა, რიგები ნაძვის ხის მოსართავი ატრიბუტებისა და მამხალეების გასაყიდ ადგილებშიც იდგა. ასე რომ, საახალწლო დღეებში ბაზრობებმა და სუპერმარკეტებმა ყველაზე მეტად იხიერეს. ერთ-ერთ ცნობილ სუპერმარკეტში ისიც კი გავიძინილეს, რომ ახალი წლის შემდეგ არათუ შამპანური, ტუალეტის ქაღალდიც კი აღარ დარჩა გასაყიდად.

ახალი წლის ღამეს ასევე დიდი კომერციული ინტერესით ელოდნენ რესტორნები და კაფე-ბარები. ბოლო რამდენიმე წელია, ქართველები სულ უფრო ხშირად ხვდებიან ახალი წლის დადგომას რესტორნებში, რომლებიც გემრიელ კერძებთან ერთად გასართობ შოუ-პროგრამებსაც უმზადებენ თავიანთ კლიენტებს. ამ უკანასკნელთა გადმოსაბირებლად კი სარეკლამო მართათონი ახალწლამდე გაცილებით ადრე იწყება. სხვათა შორის, წელს

უამრავი თბილისელი უკმაყოფილებას გამოთქვამდა იმის გამო, რომ ახალი წლის დღეებში ზოგიერთ რესტორანში ფასები კატასტროფულად გაიზარდა, თუმცა, იყვნენ პატიოსანი რესტორნებიც, რომლებმაც თავიანთი კლიენტები დაინდეს და გაკოტრებისაგან იხსნეს. მიუხედავად ყველაფრისა, ახალი წლის დადგომას რესტორანში წელს უფრო მეტი თბილისელი შეხვდა, ვიდრე შარშან. კლიენტთა სიმცირე რესტორნებს არც საშობაოდ უგრძნიათ. საერთოდაც, რესტორნების მეპატრონეები ძველით ახალ წლამდე ვარაუდობენ ხალხმრავლობას.

სადღესასწაულო დღეებში კლიენტთა მოზღვავება იგრძნობა სილამაზის სალონებშიც, სადაც, გარდა იმისა, რომ საკარნავალო ვარცხნილობებს იკეთებენ, ჩვეულებრივი შეჭრადავარცხნივაც ღამაზდებიან ქართველი მანდილოსნები. ამ უკანასკნელთ დღესასწაული ნამდვილად არ სჭირდებათ სტიმულად, რათა პარფიუმერული

ნაწარმი შეიძინონ. თუმცა, ბოლო რამდენიმე წელია, თბილისში არსებული პარფიუმერიის მაღაზიები საშობაო ფასდაკლებებს აცხადებენ, რაც ერთიორად ზრდის მყიდველთა რაოდენობას. ამას ემატება წამახალისებელი ლატარია-გათამაშებები, რაც საბოლოო ჯამში, საგრძნობლად ზრდის მაღაზიათა შემოსავლებს სადღესასწაულო პერიოდში.

ევროპული ტრადიცია საახალწლოდ ახალი ტექნიკისა და ტანსაცმლის შეძენის თაობაზე საქართველოში ჯერ არ დამკვიდრებულა. ტანსაცმლის მაღაზიებში თითქმის არ უგრძნიათ, რომ ახალი წლის შეხვედრას თბილისელები ახალი ტანსაცმლით აპირებდნენ. შედარებით გაუმართლა ტექნიკას, განსაკუთრებით მობილურ ტელეფონებსა და საოჯახო მოწყობილობებს. როგორც ჩანს, ახალი წლის მილოცვა ახალი მობილურებით ორმაგად სასიამოვნოა, ისევე როგორც საახალწლო გადაცემების ახალი ტელევიზი-

რებით ყურება.

კიდევ ერთი საახალწლო ტენდენცია ქართულ ყოფაში - ყველაზე მოწყენილები ახალი წლის დღეებში ჟურნალ-გაზეთების რეალიზატორები არიან. თუმცა, ალბათ გასაკვირი სულაც არაა, რომ ნაბახუსევზე გაზეთის ნაკითხვის სურვილი ადამიანთა მხოლოდ იშვიათ გამონაკლისებს უჩნდებათ. "24 საათი" ისიც გაარკვია, რომ საახალწლოდ საზღვარგარეთ მოგზაურობის მსურველები, ჯერ-ჯერობით, ტურისტული სააგენტოების შესასვლელთან რიგებში ნამდვილად არ დგანან. როგორც ჩანს, ძალიან ცოტა ქართველი აძლევს საკუთარ თავს პარიზში ან ნიუ-იორკში ფეიერვერკების სანახავად ჩასვლის უფლებას.

ასე რომ, ავად თუ კარგად მოვიახალწლეთ, უახლოეს დღეებში კი საქართველოში ყველაზე გავრცელებული საქმიანობა, ალბათ, მოგება-ზარალის დათვლა იქნება.

ფოტო: ს. ბერიძე

შამპანურის მხევაზები არაკლდრი მსოფლიო აკონომიკა

ბილორ სტარა

ქალბატონი რობერტა მორელი, ნიუ-იორკში, მანჰეტენზე მდებარე ლინის სავაჭროს - „მორელ ენდ კო“ - დიასახლისი, როდესაც საშობაოდ და საახალწლოდ შამპანურს უკვეთავდა, ხელმძღვანელობდა მხოლოდ და მხოლოდ პრაქტიკული მოსაზრებებით, შეფერილით პესიმისტურ ტონალობებში. როცა ეკონომიკა მოიკოჭლებს, პუშკინისეული „шипение пенных бокалов“ მოგუდულად ისმის. რა თქმა უნდა, ქალბატონ მორელს პუშკინი არ ნაუკითხავს, სამაგიეროდ დოუ-ჯონსის ინდექსებს სისტემატურად ეცნობა. ამიტომ მან სულ რაღაც 360 ბოთლი „Louis Roederer Crisyal“ (საცალო ფასი - ერთი ბოთლი 175 დოლარი) და ათასი ბოთლი „Dom Perignon“ (115 დოლარი) შეუკვეთა. მაგრამ ახალი წელი ჯერ კიდევ შორს იყო, როდესაც გამოირკვა, რომ პუშკინი, რომელიც მას არ ნაუკითხავს, მართალია, და მისთვის ნაცნობი დოუ-ჯონსის ინდექსებიც - დამაიმედებელი. „ყველა ტყუის, ისევე, როგორც კალენდარი. მომიწია დამატებით 500 ბოთლი „Dom Perignon“ და 100-მდე „Louis Roederer Crisyal“ შემეკვეთა. ხალხს ამაღლებული განწყობილება აქვს. ისინი დეპრესიული მდგომარეობისაგან დაილაღნენ“, - ამბობს ქალბატონი მორელი, ადამიანთა სულების ნამდვილი ინჟინერი, - „უნდათ, ახალი წლის დადგომა მხიარულად იხეიონ. ხოლო რას მოუტანს ის მათ - ეს მომავლის საქმეა.“

თვით ქალბატონ მორელის საქმიანობის მომავალი გაყიდული შამპანურის მხევაზები საკმაოდ ფერადოვანი ჩანს. ამ წლის სადღესასწაულო ბიზნესი გასული წლისას ორჯერ აღემატებოდა. არ მინდა გადავაჭარბო და ვამტკიცო, რომ როგორც წყლის ერთ წვეთში ჩანს მთელი ოკეანე, ასევე შამპანურის ერთ მხევაზში მთელი მსოფლიოს ეკონომიკა ირეკლება. და არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ეს ბუშტუკები სწრაფად სკდება. მაგრამ ფაქტი ფაქტად რჩება. სასმელი, რომელსაც შამპანში (Champagne), საფრანგეთის ჩრდილო-აღმოსავლეთით აწარმოებენ, ორწლიანი ფინანსური ვვალვის შემდეგ, მხნედ დაბიჯებს ამერიკის, ევროპისა და აზიის უსაზღვრო სივრცეებში, განსაკუთრებით კი შეერთებულ შტატებსა და ამომავალი მზის, ანუ არაყ საყეს, სამშობლოში - იაპონიაში. ჭეშმარიტი ფრანგული შამპანურის მწარმოებელთა ასოციაციის (GIVC) მონაცემებით, 2003 წელს ისინი ჩამოასხამენ ამ ღმერთების სასმელის 280 მილიონ ბოთლს, რაც გასული წლის დონეს შვიდი პროცენტით აღემატება.

წარმატებით შთაგონებულმა GIVC-ის წევრებმა გაიხსენეს 90-იანი წლების ბუმის პერიოდი, რომლის დაკონსერვებამაც მოუ-

ილია კოლბაგოვიძის ნახატი

წიათ, როდესაც ამ ბუმის ბუშტუკები გასკდა. ახლა კი ისევ საჭირო ხდება იმ წლების მარკეტინგის და პრომოუშენის გამოცდილება, მაგალითად, შამპანურის პატარა ბოთლები, მინი ქვედა კაბით შემოსილი, ან სოლიდური ბოთლები ყინულიან ერთჯერად ყუთებთან ერთად მომენტალურად გასაგრილებლად მათთვის, ვისაც შუშუნა შამპანურის დაუძლეველი წყურვილი აწუხებს. კალიფორნიული კონსალტინგური ფირმის „Bevmark LLC“ პრეზიდენტი, ბატონი ტომ პირკო ამბობს: „ორწლიანი ჩავარდნის შემდეგ შამპანურისთვის დადგა ნამდვილი „ხარის ბაზარი“.“

თუ 2000 წელს შამპანურის ბიზნესი პირდაპირ ბანაობდა შამპანურში, ვინაიდან პლანეტაზე იმობდა ისეთ იშვიათ მოვლენას, როგორცაა ახალი ათასწლეულის დადგომა, 2001 წელს მოთხოვნილება ამ სასმელზე 23 პროცენტით შემცირდა. ხოლო 11

სექტემბრის ტერაქტის შემდეგ, როდესაც ამერიკელებს გულმა უფრო არყისკენ გაუნიათ, შეერთებული შტატებიდან შამპანურის შეკვეთებმა 29 პროცენტით იკლო. რაც უკვე ჩატანილი იყო ამ კონტინენტზე, ისიც თაროებზე დარჩა და ჩამოფასებულად აღარ იყიდებოდა.

ფრანგულ შამპანურს ჰქონდა და დღემდე გააჩნია თავისი, სპეციფიკური პრობლემებიც - თვითმარქვია შამპანურები. შუშუნა ღვინოების ხარისხი დღითიდღე უმჯობესდება. ისინი მძაფრ კონკურენციას უწევენ ფრანგებს და, მიითვისეს რა მათი ბრენდი Champagne, თავიანთი დაბალი ფასებით მძიმე დარტყმას აყენებენ ფრანგულ შამპანურს. კალიფორნიის, ავსტრალიის, ესპანეთისა და ზოგიერთი სხვა ქვეყნის კოალიცია ოცნებობს შამპანურის ვატერლოზე. მაგალითად, კალიფორნიულმა შუშუნამ „Korbel“ თავისი პრო-

დუქციის მარკეტინგისათვის მხოლოდ შეერთებულ შტატებში სამილიონ დოლარამდე დახარჯა. აქ ტელევიზიით ფრანგებს მხოლოდ ერაყის დამცველების როლში ახსენებენ. სამაგიეროდ „Korbel“, როგორც ფიგარო, ყველგან არის. ქორნილია - „Korbel“, ბავშვის დაბადება - „Korbel“, იუბილე - „Korbel“, შობასა და ახალ წელზე ხომ ლაპარაკიც არ ღირს - მთლიანად „Korbel“-ია. არანაკლებ აქტიურობს ესპანური შუშუნა ღვინო „Freixenet“, რომელიც ორ ფრონტზე იბრძვის - ფრანგების წინააღმდეგ და ამერიკელების წინააღმდეგ.

ჩვეულებრივ დღეებში ასლები უფრო პოპულარულია, დიდი დღესასწაულების დადგომისას კი შამპანურის მოყვარულები ორიგინალს ამჯობინებენ. ამ ახალი წლის წინ Champagne-ს შეკვეთები აშშ-ში გაიზარდა 30 პროცენტით, ინგლისში - 25 პროცენტ-

ით. იგივე სურათი შეიმჩნევა კონტინენტურ ევროპაშიც, ცენტრალური შვეიცარიისა და შნაპსის და ლუდის მოყვარული გერმანიის გამოკლებით. თუმცა, სამართლიანობისათვის უნდა აღინიშნოს, რომ გერმანია ფრანგული Champagne-ს უცხოელი მომხმარებლის რანგში პირველობის პალმა შეერთებულ შტატებს მხოლოდ ამ წელიწადს დაუთმო. თვით შეერთებულ შტატებში ლიდერობს ნიუ-იორკი, კალიფორნია და შუა დასავლეთი.

ნუ ვიფიქრებთ, თითქოს ეს არის ლხინი ჟამიანობისას. ეს უფრო ჟამიანობის გაცილების ლხინია; ყოველ შემთხვევაში, შამპანურის მწარმოებლები და, რაც მთავარია, მომხმარებლები ასე ფიქრობენ. „ადამიანებს საზეიმო განწყობა აქვთ“, - ამბობს ჩიკაგოში ღვინის უმსხვილესი ქსელის - „Sam's Wines“ - მფლობელი ფრედ როზენი. („Sam's Wines“ იძულებული გახდა, ფრანგული „Cristal“-ის ახალი პარტია შეეძინა.) „Bevmark“-ის პრეზიდენტი მისტერ პირკო კი დასძენს: „ამჟამად არჩევანი „პროზაკს“ (აშშ-ში ყველაზე პოპულარული ანტიდეპრესანტი - მ.ს.) და შამპანურს შორის სულ უფრო ხშირად კეთდება ამ უკანასკნელის სასარგებლოდ“.

ის, რაც ცუდია ფარმაცევტული ფირმებისათვის, კარგია ღვინის მწარმოებელი ფირმებისთვის, მით უმეტეს, რომ მათი შემოსავლების 40 პროცენტი მოდის შთავიან პერიოდზე ოქტომბერი-დეკემბერი. თუმცა, ფრანგი შამპანისტები იძულებულნი არიან, ფასები შეამცირონ უბრალო შუშუნა ღვინოების (რომელთა ხარისხი საგრძობლად გაუმჯობესდა) მხრიდან კონკურენციის შედეგად. ახალგაზრდობა მიიჩნევს, რომ ახალ წელს შამპანურით დღესასწაულობენ მხოლოდ მათი მშობლები და წინაპრები. „Vraque Pommery Monopone“ შეეცადა, თაობებს შორის არსებულ ყბადაღებულ უფსკრულზე ხიდი გაედო და ბაზარზე გამოიტანა პოპ-პიპ-შამპანური „Pommer“ - ლია ლურჯი ფერის ბოთლი, აღჭურვილი საწრუპი ჩხირით, რათა ახალგაზრდებმა შამპანურის სმაც და ცეკვაც ერთდროულად შეძლონ. რა თქმა უნდა, შამპანურის წრუპვა ჩხირიდან - ეს კიდევ უფრო უარესია, ვიდრე პირდაპირ ბოთლის მოყუდებით დაღევა. მაგრამ ბიზნესს თავისი კანონები და ზნეობა აქვს. „Pommer“-ის ეს სიახლე შამპანურის სხვა გრანდებმაც მაშინვე აიტაცეს, ისეთებმა, როგორცაა „Piper Heidslick“, „Moet and chandon“ და „Venve Clicquot“. რას წარმოიდგენდა ალექსანდრ სერგევიჩი, რომ მისთვის უცნობი ახალგაზრდა თაობა მის საყვარელ „ქვრივ კლიკოს“ ჩხირიდან დალევდა! თვით „ქვრივი“ კი ფრიად პოპულარულია ამერიკის შიპურ ახალგაზრდებში და ისინი ამ სასმელს სიამოვნებით აჭაშნიკებენ

როდესაც მთავრობას საკუთარი რეფორმებისა არ სჭირა

ბადრი კოკლასაძე

საახალწლო არდადეგების შემდეგ საქართველოში საბიუჯეტო ციებ-ცხელება განახლდა. მთავრობამ, როგორც თვითონ უწოდებს, უმნიშვნელოდ შეცვლილი ბიუჯეტი კვლავ წარუდგინა პარლამენტს განსახილველად. ხელისუფლება იმედოვნებს, რომ ამჯერად მაინც სამთავრობო წინადადებებს დეპუტატების მხრიდან პრობლემები აღარ შეხვდება. თავის მხრივ, ამ პროცესებისათვის აქტიურად ემზადება ოპოზიციაც. „გაერთიანებული დემოკრატების“ ინიცირებული წინადადება მინიმალური ხელფასის 115 ლარამდე გაზრდის შესახებ, როგორც სჩანს, ისევ დარჩება საბიუჯეტო განხილვების დღის წესრიგში. „დემოკრატების“ ინიციატივა თავიდანვე ყურადღების ცენტრში მოექცა. პროექტმა, რომელიც ათასობით ადამიანის მომავალ ანაზღაურებას შეეხება, ბუნებრივია, დიდი დებატები გამოიწვია.

პირველ ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ საკითხის წამოწევა 2003 წლის ბიუჯეტის შესახებ მთავრობის წევრთა ოპტიმიზტურმა განცხადებებმა გამოიწვია. როგორც ცნობილია, მთავრობა წელს, შარშანდელთან შედარებით, 200 მილიონი ლარით მეტი შემოსავლების მიღებას გეგმავს. ბუნებრივია, დადგა საკითხი, თუ როგორ დახარჯულიყო ეს თანხა. ასეთ დროს ინიციატივა, უპირველეს ყოვლისა, მთავრობას ეკუთვნის. სწორედ მათ უნდა განსაზღვროს ამ თანხის დახარჯვის ყველაზე ეფექტური გზები. სხვათაშორის, ასეთი ტიპის პრობლემის გადაწყვეტა განვითარებული დემოკრატიის პირობებში ფართო მსჯელობის და განხილვების ფონზე მიმდინარეობს. ამ პროცესში მთავრობის გარდა ჩართულნი არიან სხვადასხვა კვლევითი თუ არასამთავრობო ორგანიზაციები. სწორედ მათ მიერ შემუშავებული რეკომენდაციებია საბოლოო გადაწყვეტილების საფუძველი. სამწუხაროდ, ბევრი რამ საქართველოში ისე არ ხდება, რასაც ლოგიკა მოითხოვს. ასე იყო ამ შემთხვევაშიც. საქართველოს მთავრობამ პრობლემა სრულიად მარტივად გადაწყვიტა. ყოველგვარი საჯარო დისკუსიის გარეშე აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ ნამეტი თანხების ძირითადი ნაწილის აკუმულირება მხოლოდ ერთი მიმართულებით ბიუჯეტის იმ ნაწილში მოახდინა, რომელსაც სხვა ხარჯები ეწოდება. მთავრობამ არც ის იწინააღმდეგა, თუნდაც რამდენიმე სიტყვით აეხსნა, თუ რატომ ამჯობინა მოსახლეობისათვის გასული წლების სახელფასო და საპენსიო დავალიანების დაფარვას კაპიტალური ხარჯების დაფინანსებას.

თავის მხრივ, ოპოზიციის ნაწილმა მთავრობას თანხების

გახარჯვის საკუთარი გეგმა შესთავაზა. სახელმწიფო კანცელარია მოვლენათა ასეთი განვითარებისათვის სრულიად მოუმზადებელი აღმოჩნდა. მოსახლეობის ფართო მასებზე ორიენტირებულ დემოკრატიების ინიციატივას მათ ვერაფერი ღირებული ვერ დაუპირისპირეს. ეს არც არის გასაკვირი. ბუნებრივია, მთავრობას გაუჭირდა ლიად ეთქვა, რომ ხელფასების გაზრდის სანაცვლოდ, მათ მიერ წარდგენილი ბიუჯეტი კაპიტალური ხარჯების გაზრდას ითვალისწინებდა. საპარლამენტო არჩევნების წინ ხარჯების განაწილებისადმი ასეთმა მიდგომამ მთავრობის ოპონენტებს ეჭვი გაუჩინა, რომ ეს თანხები შეიძლება წინასწარჩვენოდ მიმართულიყო. შექმნილმა სიტუაციამ ოპოზიციას ხელფები გაუხსნა და მათაც მთავრობის შტურმი არ დააყოვნეს. თუმცა, არჩევნების მოახლოება დემოკრატების ინიციატივაშიც იგრძნობა. ბუნებრივია, მათთვის საკმაოდ მომგებიანი იქნება, თუ ხელფასების ასეთი რადიკალური ზრდა სწორედ მათ სახელს დაუკავშირდება. მეორეს მხრივ თუ მთავრობა მათ წინადადებებს გაითვალისწინებს, მაგრამ აღებული ვალდებულებების შესრულებას ვერ შეძლებს, ესეც ოპოზიციის ნისქვილზე დაასხამს წყალს. ამ ფაქტორების გათვალისწინებით, ოპოზიცია საკმაოდ მომგებიან თამაშს აწარმოებს. როგორც ჩანს, ასეთი ძლიერი პოზიციაც იყო იმის მიზეზი, რომ დემოკრატების წარმოდგენილ დასაბუთებაში რამდენიმე არც თუ უმნიშვნელო კითხვა უპასუხოდ არის დატოვებული: რამდენად მიზენშეწონილია საჯარო მოხელეთა ხელფასების ასეთ რადიკალურ გაზრდაზე საუბარი მანამდე, სანამ არ მომხდარა საბიუჯეტო სექტორში დასაქმებულთა რიცხოვნობის ოპტიმიზაცია; რატომ არ იყო წარმოდგენილი ის საფინანსო გათვლები, რომელიც საშუალებას მოგვცემდა, მინიმალური ხელფასის გაზრდასთან ერთად შეგვენარჩუნებინა ანაზღაურების თანამდებობრივი გრადაცია და თავიდან აგვეცილებინა ის პროცესი, რომელსაც კომუნისტურ ეპოქაში „ურავნილოვკას“ უწოდებდნენ; რამდენად მძიმედ დაწვევა მენარმეებს მინიმალური ხელფასის 500-პროცენტის ზრდა; რატომ არ იყო პროექტში არაფერი ნათქვამი პენსიების საარსებო მინიმუმისათვის მიახლოებაზე, რადგანაც საარსებო თანხების პრობლემა დღეს უპირველესად მოსახლეობის ამ კატეგორიას ეხება და ა.შ. აღსანიშნავია ისიც, რომ არავის უმსჯელია იმაზეც, თუ არსებობს მომავალ წელს ნავარაუდები შემოსავლების უფრო ეფექტურად დახარჯვის სხვა შესაძლებლობები.

ბაბრქაძე ბაგრატ

მარგარეტ ტეტჩერი

ვლადიმირ პუტინი

ედუარდ შევარდნაძე

REUTERS
REUTERS

საქართველო

იაპონია: ბრწყინვალეობა და ჩრდილები

ამ რამდენიმე ხნის წინ ქართველ მკითხველს საშუალება ჰქონდა გაცნობოდა ცნობილი პოლონელი ეკონომისტის, საქართველოს პრეზიდენტის ეკონომიკური მრჩევლის, ამჟამად პოლონეთის ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ლეშეკ ბალცეროვიჩის წიგნის „სახელმწიფო გარდამავალ პერიოდში“ ქართულ თარგმანს. მის მთარგმნელს ამჟამად მომზადებული აქვს ამავე ავტორის მეორე წიგნის „თავისუფლება და განვითარება“ თარგმანი. ვთავაზობთ ერთ ნაწყვეტს ამ წიგნიდან.

იაპონია პირდაპირ აკვირ-ვეს მთელ მსოფლიოს. ამ გაკვირვების საგანი განსაკუთრებით მისი უნიკალური კულტურაა. ისეთი იაპონური ტერმინები, როგორც არის სამურაი, კამიკაძე, ჰარაკირი და ა. შ. მსოფლიოს თითქმის ყველა ერის სასაუბრო ლექსიკონში შევიდა. მსოფლიო საზოგადოების ყურადღებას იპყრობს ასევე აქ მიმდინარე „ეკონომიკური სასწრაულო“, რომელიც დაიწყო დეცენარამეტე საუკუნის ბოლოს და განსაკუთრებული ტემპები შეიძინა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ. ევროპული კულტურის გარეთ არსებული ქვეყნებიდან იაპონია თითქმის ერთადერთია, რომელიც მსოფლიოში ყველაზე განვითარებული ქვეყნების რიცხვში მოხვდა.

1950-1979 წლებში იაპონიამ ეკონომიკური განვითარების თითქმის ყველაზე მაღალ ტემპებს მიაღწია კაპიტალისტურ ქვეყნებს შორის. 1950-1959 წლებში ზრდის ტემპები აქ უდრიდა ნლიურ 9,5 პროცენტს, 1960-69 წლებში – 10,5 პროცენტს, ხოლო მთელი მსოფლიოსათვის როდელიც სამოცდაათიან წლებში კი – 4,9 პროცენტს.

იაპონიის ასეთი მიღწევები მხოლოდ გაკვირვებას როდი იწვევს. იგი პოპულარულს ხდის იმ თეორიებსაც, რომლებიც ამ ქვეყანაში ასეთი ეკონომიკური წინსვლის საფუძვლად იქცა. ამ წარმატებას და მის გამომწვევ მიზეზებს სწავლობენ არა მხოლოდ ჟურნალისტები, არამედ გამოჩენილი მეცნიერებიც. ერთ-ერთი თეორიის მიხედვით, იაპონიაში ეკონომიკური წარმატებების მიზეზია ის, რომ აქ ... იაპონელები ცხოვრობენ. ამაში იგულისხმება ის, რომ ეს ხალხი დაჯილდოებულია რაღაც გარკვეული ნიჭით, უჩვეულო ტალანტით, რომლებიც იაპონელებს პრინციპულად განასხვავებს სხვა ნებისმიერი ხალხისაგან (განსაკუთრებული შრომისმოყვარეობა, ძველი საუკუნეებიდან შემორჩენილი თაობების შორის ურთიერთდამოკიდებულების ტრადიციები და ა. შ.).

ცხადია, ყოველ ერს აქვს რაღაც ისეთი, რაც მას სხვა ერები-საგან გამოარჩევს, განასხვავებს, რაც მისი განსაკუთრებული ისტორიიდან გამომდინარეობს. ეს თანაბრად ეხება იაპონიასაც. მაგრამ ისიც ნათელია, რომ მხოლოდ ამ თვისებას არ შეეძლო ეთამაშა გადამწყვეტი როლი იაპონიის თუ სხვა რომელიმე ქვეყნის ასეთ ბრწყინვალე ეკონომიკურ წარმატებებში. იაპონელები ამ ქვეყანაში ცხოვრობდნენ მეცხრამეტე საუკუნეშიც, უფრო ადრეც, მაგრამ იაპონია მაშინ ღარიბი ქვეყანა იყო და ამასთან, მისი განვითარება იმ დროს მკვეთრად ჩა-

მორჩებოდა დასავლეთ ევროპის ქვეყნების განვითარების ტემპებს. ასევე მცდარია შეხედულება, რაღაც განსაკუთრებული თვისებებით ახსნათ სამხრეთკორეელთა ეკონომიკური წარმატებებიც. კორეელები უხსოვარი დროიდან არიან დასახლებული კორეის ნახევარკუნძულზე, მაგრამ ამგვარ წარმატებებს სამეურნეო ცხოვრების სფეროში ამ ხალხმა მხოლოდ ბოლო ხანებში მიაღწია. ადრე ეს ქვეყანა უაღრესად ღარიბი ხალხით იყო დასახლებული და იგი საყოველთაოდ მიაჩნდათ აზიის „ავადმყოფ წევრად“. მხოლოდ სამოციან წლებში აქ გატარებულმა ეკონომიკურმა რეფორმებმა განაპირობა სამხრეთ კორეის ასეთი უჩვეულო წარმატებები. აქ განსაკუთრებით იგულისხმება ექსპორტის ხელშემწყობი პოლიტიკა, რომელიც ამ ქვეყანაში ტარდებოდა. ამგვარი პოლიტიკის წყალობით მიღწეულმა წარმატებებმა თავად კორეელებიც კი განაცვიფრა. აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ კორეელები ჩრდილოეთ კორეაშიც ცხოვრობენ, რომელიც, სამრეწველო თვალსაზრისით, ადრე გაცილებით განვითარებული იყო, ვიდრე სამხრეთი. დღეს ჩრდილოეთ კორეის ეროვნული შემოსავალი ოთხჯერ უფრო ნაკლებია, ვიდრე სამხრეთ კორეის. ყოველივე აქედან, ერთი ყველასათვის ცხადი მორალი გამომდინარეობს: ამა თუ იმ საზოგადოების მიერ წარმატების (თუ წარუმატებლობის) ახსნა მხოლოდ მისი ხასიათის (ფსიქიკის) რაღაც გამორჩეული ნიშნებით, დიდი შეცდომაა. სამეურნეო წარმატებების უმთავრესი მიზეზები უნდა ვეძებოთ მოცემულ ქვეყანაში ადამიანის სამეურნეო საქმიანობისათვის შექმნილ მყარ და ნამახალისებელ პირობებში. მასთან ერთად მხედველობაში უნდა მივიღოთ, ასევე, საზოგადოების განათლების დონე, მშვიდი და სტაბილური საზოგადოებრივი ცხოვრება, მომავალი თაობის აღზრდის სისტემა, ოჯახის როლი ბავშვის აღზრდაში და ა. შ. და ა. შ.

ყოვლისშემძლე სახელმწიფო?

სხვა პოპულარული თეორია იაპონიის უჩვეულო წარმატებას ეკონომიკაში სახელმწიფოს განსაკუთრებული როლით ხსნის. ეს თეორია და მისი წარმომადგენლები დიდ ყურადღებას მიაპყრობენ ამ ქვეყნის მრეწველობისა და ვაჭრობის ცნობილ სამინისტროს, - MITI-ს, რომელმაც შეიმუშავა შესაბამისი ეკონომიკური სტრატეგია და კონტროლს უწევდა მის პრაქტიკაში განხორციელებას. ცენ-

ლეშეკ ბალცეროვიჩი

ტრალიზებული დაგეგმვისა და მართვის ზოგიერთი მომხრე განსაკუთრებული პიეტეტით შეპყურებს იაპონიას, როგორც ქვეყანას, სადაც, თითქოს, მოხდა მათი სათაყვანებელი პრინციპების რეალიზაცია. MITI-ის ზოგიერთ პოლონელ თავყვანისმცემელს მიაჩნია, რომ თუკი ჩვენთანაც მოხდებოდა მძლავრი ეკონომიკის სამინისტროს, ანდა, მით უფრო, ქვეყნის ეკონომიკური სტრატეგიის სამინისტროს ფორმირება, მაშინ პოლონეთი სწრაფად გახდებოდა მეორე იაპონია.

ეს, ჩემი აზრით, გულუბრყვილობის გამოვლენებია. ამის დასადასტურებლად კიდევ ერთხელ გადავხედოთ ფაქტებს. როგორც ვიცით, იაპონიამ უდიდეს წარმატებას მიაღწია, სხვადასხვა შორის, მსუბუქი ავტომანქანების წარმოებისა და ექსპორტის სფეროში. და ეს მაშინ, როდესაც, როგორც ამას აცხადებს ცნობილი იაპონელი ეკონომისტი კენიხი ოხმაე, - იაპონიის საავტომობილო ფირმებმა წარმატებას თავიანთი მთავრობის გეგმების საწინააღმდეგოდ მიაღწიეს. კერძოდ, რამდენიმე ათეული წლის წინათ MITI-ში მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ ცხრა იაპონური საავტომობილო ფირმა ვერ გაუძლებდა კონკურენციას ამერიკული (დეტროიტის) საავტომობილო ფირმების მხრიდან და გაკოტრდებოდა. იგივე იაპონელი ეკონომისტი ხაზს უსვამს იმასაც, რომ ისეთი, მართლაც კონკურენტული იაპონური სამრეწველო დარგები, როგორიც არის ელექტრომომწყობილობის, ქსეროქსების, ბიუროს მოწყობილობების წარმოება, საავტომო-

ნული მეურნეობა წინ მიდის არა მისი განვითარებისათვის სახელმწიფოს მხრიდან რაღაც განსაკუთრებული ხელმძღვანელობით, არამედ ყოველივე ამის გარეშე. სხვათაშორის, მეც მქონდა საშუალება მესაუბრა ამ ქვეყნის სახელისუფლებო სტრუქტურებისა თუ სამეცნიერო დაწესებულებების ხელმძღვანელებთან, რომელთაგან მრავალი ასევე ამ აზრზე დგას. თავად MITI-ის წარმომადგენლებიც აცხადებენ, რომ უკვე კარგა ხანია, რაც წარსულს ჩაბარდა ის დრო, როდესაც ხელისუფლება ცდილობდა, გაეძლიერებინა თავისი გავლენა ეკონომიკაზე. ახლა თავიანთი სამინისტროს როლს ისინი ხედავენ ისეთი პირობების შექმნაში, რომლის დროსაც ბიზნესისა და ხელი-სუფლების წარმომადგენლები თავისუფლად იკამათებდნენ ქვეყნის სამეურნეო განვითარების პერსპექტივებზე.

წარმატების ნამდვილი მიზეზები

მაშ, სინამდვილეში როგორ ახსნათ იაპონიის მიერ უკანასკნელ ხანებში მიღწეული წარმატებების ნამდვილი მიზეზები სამეურნეო ცხოვრებაში? ვფიქრობ, რომ ამ ყოველივეს მხოლოდ რაღაც ერთი, რაც არ უნდა მნიშვნელოვანი იყოს ის, მიზეზი არ განაპირობებს. ამაში მრავალი მიზეზი ასრულებდა გადამწყვეტ როლს. ასრულებდა ნიშნებს შემდეგ დაბალი ინფლაციის წყალობით, ამ ქვეყანას ძალზე მტკიცე, სტაბილური ეროვნული ვალუტა ჰქონდა. ეს კიდევ ერთი მიმანიშნებელია იმისა, თუ როდენ აბსურდულია თეზა იმის შესახებ, რომ თითქოს ეკონომიკის გამოსავლოცნობლად დამატებითი ფუნქციის ნიშნების ემისია იყოს აუცილებელი. ამავე დროს იაპონიაში ძალზე დაბალი იყო (ვიდრე საშუალოდ განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებში) ეკონომიკის დატვირთვა გადასახადებით, ასევე მეტად რაციონალიზებული იყო საბიუჯეტო ხარჯებიც.

იაპონიის ეკონომიკაში დომინირებდა და ახლაც დომინირებს კერძო საკუთრება. სახელმწიფო ფირმები იქ გაცილებით ნაკლებ ადგილს იკავებენ, ვიდრე სხვა განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებში. იაპონიაში რკინიგზებზეც კი პრივატიზებულია. აქ პირველი პრივატიზაციის პროცესები ჯერ კიდევ მეცხრამეტე საუკუნის ბოლოს გატარდა. ამის შემდეგ, იმპერატორ მეიძის ეპოქაში, როგორც დროებითი ლონისძიება, სახელმწიფომ თავის თავზე აიღო ეკონომიკის ინვესტირება. მაგრამ ამგვარ როლზე სახელმწიფოს მხრიდან აქ მალევე აიღეს ხელი. ეკონომიკის დაჩქარებული განვითარების შემდგომ ლონისძიება იაპონიაში შეიძლება მიჩნეული იქნეს ექსპორტის ნამახალისებელი ნაბიჯები. ამასთან, ყველაფერი კეთდებოდა იმისათ-

იაპონია: ბრწყინვალეა და ჩრდილები

D7 გვარდიან

ვის, რომ ქვეყანაში ხელი არ შეშლიდა კონკურენციის განვითარებას. დამქირებლებსა და დაქირავებულებს შორის ჩამოყალიბდა უჩვეულო ჰარმონიული დამოკიდებულება. ეს ხელს უწყობდა იმას, რომ ფირმის მიერ მიღებული მოგება უცბად კი არ „შეჭმულიყო“, არამედ კვლავ დაბანდებულიყო მის პერსპექტიულ განვითარებაში. ცხადია, ამით ხელი ეწყობოდა როგორც ფირმის განვითარებას, ისე სა-მუშაო ადგილების შექმნასაც. ყოველივე ამას გაგებით ხვედბოდა ქვეყნის პროფკავშირებიც.

ქვეყნის ეკონომიკის დაჩქარებულ განვითარებას ხელს უწყობდა ასევე დამზოგველობისა და ინვესტიციების გაზრდისადმი იაპონელთა ტრადიციები და ბუნებრივი მიდრეკილებები. არ უნდა დაგვაიწყინდეს, ასევე, იაპონელთა განათლების მაღალი დონე და ამ ქვეყანაში ხანგრძლივი დროის მანძილზე არსებული პოლიტიკური სტაბილურობა.

იაპონიის ინსტიტუციონალური განსაკუთრებულობა

იაპონურ ეკონომიკურ სისტემას წარსულში ჰქონდა, - და გარკვეულ დონემდე ახლაც ახასიათებს, მნიშვნელოვანი თავისებურებები. ერთ-ერთ მათგანს წარმოადგენს გადაწყვეტილებათა მიღების უნიკალური წესი, რომელიც დიდ სანარმოებში სხვადასხვა დონეზე მის შეთანხმებას გულისხმობს. ეს, ცხადია, დიდ დროსა და ენერჯიას მოითხოვს, მაგრამ, სამაგიეროდ, მიღებული გადაწყვეტილების რეალიზაციის გარანტია ხდება.

იაპონიის სამეურნეო ცხოვრებისათვის სხვა დამახასიათებელ თვისებას წარმოადგენს მოცემულ სანარმოში მუშაკის მთელი სიცოცხლის მანძილზე დაქირავების გარანტიები. ამასთან, საჭიროა იმის აღნიშვნაც, რომ ეს ეხება იაპონელ მუშაკთა დაახლოებით 25 პროცენტს, ანუ მათ, რომლებიც დიდ კორპორაციებში მუშაობენ. ქვეყნის ეკონომიკის დანარჩენ სექტორში მოქმედებს ელასტიური, თავისუფალი კონკურენციის კანონებს დაქვემდებარებული შრომის ბაზარი.

იაპონიის ეროვნული მეურნეობისათვის დამახასიათებელ კიდევ ერთ თავისებურებას წარმოადგენს სანარმოთა დიდი ჯგუფების, - keiretsu-ების არსებობა. მათი გაერთიანება ეფუძნება ჯგუფის წევრების მიერ ურთიერთის აქციების ფლობას. ამასთან არის დაკავშირებული იაპონური ეკონომიკისათვის დამახასიათებელი მეოთხე თავისებურება: გარკვეული ბანკებისა და უზარმაზარი სანარმოების მრავალწლიანი და მტკიცე ურთიერთკავშირი, რომლებიც ხშირად ერთი და იმავე keiretsu-ების წევრები არიან. ამგვარი გრძელვადიანი ურთიერთობები ქვეყანაში ნედლეულის (ნახევარფაბრიკატე-

ტოკიოს ერთ-ერთი ცენტრალური ქუჩა.

ბის) მწარმოებელთა აკავშირებასაბოლოო პროდუქციის მწარმოებლებთან. ყველაფერმა ამან იაპონიაში გარკვეული სტრუქტურების შიგნით შექმნა კოლექტივიზმის ძლიერი სისტემა, რომელიც სრულიად არ გამოირიცხავს კონკურენციას სისტემის შიგნით.

ეს და იაპონიის ეკონომიკის ზოგიერთი სხვა დამახასიათებელი თვისება დამკვირვებლების მიერ აღიარებულია ქვეყნის ეკონომიკის ასე სასწაულებრივი განვითარების უმნიშვნელოვანეს ფაქტორად, რომელთაც გადაწყვეტი რილი ითამაშეს იაპონიის წარმატებებში ანგლო-საქსური ქვეყნების ლიბერალურ მოდელთან შედარებით. მაგრამ ამგვარი შეხედულება ნაკლებდამაჯერებელია. ჩვენს ამ დაეჭვებას ზურგს უმაგრებს ისიც, რომ 1973 წლიდან იაპონია კარგავს განვითარების ტემპებს და ეს მაჩვენებელი წლიურ სამ-ოთხ პროცენტამდე დაეცა. ეს ნაწილობრივ წარმატებების ფასიც იყო: ქვეყანამ უკვე მიაღწია განვითარებული ქვეყნების დონეს და, ამდენად, უკვე შეუძლებელია ეგრეთ წოდებული „ჩამორჩენილობის პრემიის“ მიღება (ანუ გამოყენება, ათვისება ყოველივე იმისა, რაც დაგროვილია სხვა ქვეყნების გამოცდილებით), რასაც ასე კარგად აკეთებდნენ იაპონელები. განვითარების ძველი ტემპების შენარჩუნებას ხელს უშლიდა (და უშლის) ასევე იაპონური საზოგადოების დაბერება, რაც ამცირებს ფინანსური სახსრების დაზოგვის მასშტაბებს. როგორც ცნობილია,

არსებობს მნიშვნელოვანი ურთიერთკავშირი საზოგადოების დემოგრაფიულ სტრუქტურას, სახსრების დაზოგვასა და ინვესტიციებს და, ასევე, ეკონომიკურ ზრდას შორის.

ყოველივე ამას დამატა 80-იანი წლების ბოლოს ამ ქვეყანაში მომხდარი მოვლენები, ანუ კრიზისი უძრავი ქონების ბაზარზე და საბანკო სფეროში. ამავე მოვლენების წყებაში უნდა განვიხილოთ იენის ლირებულების ზრდაც დოლარის მიმართ თითქმის 24 პროცენტით სულ რამდენიმე წელიწადში. ამან მკვეთრად დასცა იაპონური საქონლის კონკურენტულობა მსოფლიო ბაზარზე. ამ პერიოდიდან იაპონიის ეკონომიკა მკვეთრი და ამასთან ხანგრძლივი დაცემის გზას დაადგა. ყოველივე ამის გამო იაპონელმა მეცნიერებმა და პრაქტიკოსებმა კრიტიკული თვალთ დაუნწყეს ყურება ძველ, ტრადიციულ ლირებულებებს. ზოგიერთ გიგანტ სანარმოში, მაგალითად, სანიოში, ჰონდაში და ა. შ. დაიწყო ფირმის მმართველობის სტრუქტურის მკვეთრი ცვლილებები. კრიტიკის ქვეშ აღმოჩნდა ასევე ტრადიციული იაპონური ჩვეულება დიდ კონცერნებში მუშაკის მთელი სიცოცხლის მანძილზე დაქირავებისა. მომავალში ეს მხოლოდ იმ მუშაკებს შეეხება, რომლებიც უკვე დაქირავებულნი არიან. რაც შეეხება ახალ მუშაკებს, მათ ისეთივე ხელშეკრულებების საფუძველზე მიიღებენ სანარმოში, როგორც დასავლეთის სანარმოებში.

დეფორმაცია, კრიზისი, რეფორმები

კიდევ უფრო მეტი დეფორმაცია განიცადა ქვეყნის ეკონომიკის ისეთმა დარგმა, როგორცაა სოფლის მეურნეობა. იგი ათეული წლების მანძილზე წარმოადგენდა (და წარმოადგენს) ეკონომიკის უაღრესად არასაბაზრო, პროტექციონისტურ სფეროს. ეს გარემოება იწვევდა იმას, რომ იაპონელი მომხმარებელი საბოლოო ჯამში, შეძენილ საქონელში იხდიდა გაცილებით მეტს, ვიდრე, ვთქვათ, ამერიკელი თუ დასავლეთ ევროპელი (მაგალითად, აქ ხორციის ფასი ოთხჯერ მეტი იყო, ვიდრე შეერთებულ შტატებში).

უკიდურესი ანტისაბაზრო ინტერვეციონიზმი სოფლის მეურნეობაში გამოიხატებოდა მნიშვნელოვანწილად იმაში, რომ აქ ადგილობრივი სასოფლო-სამეურნეო წარმოება შესაბამისი იმპორტული პროდუქციისაგან დაცული იყო სერიოზული საბაჟო ბარიერებით. იაპონელი ეკონომისტების მიერ განხორციელებული შესაბამისი გაანგარიშებებით ცხადი ხდება, რომ ამ სახით იაპონელი მომხმარებელი კარგავდა მინიმუმ 75-110 მილიარდ დოლარს, რაც ეროვნული შემოსავლის სამოთხე პროცენტს შეადგენდა. სახელწიფოს მიერ ასეთ დიდ ფასად (ამ სფეროში დასაქმებული ერთი ადამიანის შენახვა ქვეყანას დაახლოებით 600 ათასი დოლარი უჯდება. ეს შეადგენს მრეწველობაში დასაქმებული

იაპონელი მუშაკის საშუალო შრომის ანაზღაურების 2,7 - ჯერ უფრო მეტს) დაცულ აგრარულ სფეროში მუშაობს დაახლოებით 180 ათასი ადამიანი.

დაახლოებით ანალოგიური მდგომარეობაა ქვეყნის ზოგიერთ სხვა სექტორშიც, მაგალითად, მომსახურებაში. ამ მიზეზით მომსახურების ისეთ სექტორებში, როგორც არის, მაგალითად, ვაჭრობა და საბანკო საქმე იაპონიაში შრომის მომსახურება 40-50 პროცენტით დაბალია, ვიდრე შეერთებულ შტატებში. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ იაპონიაში ამ სფეროებში არსებობს ფარული უმუშევრობა.

ყოველივე ეს იმაზეც მიუთითებს, რომ იაპონიის ეკონომიკაში ამ მხრივ არსებობს ორმაგი სტანდარტები. საოცრად გამართული, უაღრესად კონკურენციული სამრეწველო დარგები და უაღრესად დაბალეფექტური მომსახურების და ეკონომიკის ზოგიერთი სხვა დარგი, სადაც კონკურენცია გაცილებით დაბალ დონეზეა. თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ იაპონელთა შემოსავლების ზრდასთან ერთად მათ მოხმარებაში სამრეწველო პროდუქციის ხვედრი წილი მცირდება, ხოლო მომსახურების იზრდება, მაშინ ნათელი გახდება, თუ რაოდენ აუცილებელია რეფორმები ამ სფეროებში. წინააღმდეგ შემთხვევაში ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებას მომავალში კიდევ უფრო მეტი საფრთხე დაემუქრება.

პოლონურიდან თარგმნა ამბროსი გრიშკაშვილი

ვაჭრობა და ხელოსნობა ძველ საქართველოში

საქართველოში, ტრადიციულად, სახელმწიფო ფულადი შემოსავლის ერთ-ერთი ძირითადი წყარო ხელოსნური წარმოება და ვაჭრობა იყო. მათი ხელახალი აღორძინება, უპირველესად, მოითხოვდა სავაჭრო-საქარავნო გზების დაცვასა და ქალაქების მოსახლეობისთვის მშვიდობიანი ცხოვრების უზრუნველყოფას. ხშირი ლეკიანობის პირობებში ამის მიღწევა საკმაოდ რთული იყო. თანამედროვეთა თხზულებებში, მე-18 საუკუნის შუა წლებში ლეკთა მიერ ქარავნების ძარცვის, გზების შეკვრის, სოფლისა თუ ქალაქის მოსახლეობის დანთქების არაერთი ფაქტია მოთხრობილი. მეტიც, შიდა სამომოსვლო გზების ჩაკეტვის შედეგად ხშირად ფერხდებოდა ქალაქთა მოსახლეობის სურსათ-სანოვაგით მომარაგება. „შეიკრა გზები მტრისაგან (ლეკთაგან), რომ მგზავრი აღარ გაატარეს. აღარც ზემო ქართლიდამ ჩამოუშვეს და აღარც ახალციხისა ქვეყნიდამ ქარავანი: ამით ქალაქს თბილისს ძვირობა შეიქმნა და ხალხი დიად შეწუხდნენ,“ – წერდა თანამედროვე. არაერთხელ ლეკები თბილისსაც დასხმიან თავს: „ავლაბრის მხარეს ... მტკუარის პირზედ მჩითავებსა ჩითები ჰქონდათ გაფენილი და წყლით თურმე ნამავდნენ. ამ დროს ჩულურებისა და ავლაბრის შუა ხევიდან დაქვეითებული ლეკები ნამოეპარნენ, მჩითავები მტკუარში შეცურდნენ, ლეკებმა ჩითები დაიტაცეს და გაიქცნენ.“

მიუხედავად ამისა, ქართლ-კახეთის სამეფოში მე-18 საუკუნის მეორე ნახევრიდან საგრძნობი ეკონომიკური აქტივობა შეინიშნებოდა. მაგალითად, თბილისში მომრავლდა მანუფაქტურული ტიპის შედარებით მსხვილი საწარმოები, რომლებიც საისტორიო წყაროებში „ფაბრიკებად“ და „ქარხნებად“ იწოდებიან. ისინი, ძირითადად, მეფისა და სამეფო სახლის წევრთა საკუთრებას შეადგენდნენ და, როგორც წესი, სხვადასხვა პირებზე იჯარით იყო გაცემული. ასე მაგალითად, თბილისის ლითონჩამომსხმელი ქარხნის ბაზაზე აშენდა ზარბაზნებისა და მორტირების ჩამომსხმელი ქარხანა. ახტალის ვერცხლის სადნობი ქარხნის ამუშავებასთან დაკავშირებით გაფართოვდა თბილისის ზარაფხანა. მისი საიჯარო შემოსავალი ყოველწლიურად შეადგენდა 30 ათას მანეთს. მე-18 საუკუნის შუა წლებში ზარაფხანის მოიჯარადრე იყო მსხვილი ვაჭარი ხოჯა ბეჰბუდა. მოგვიანებით, 1792 წლიდან ზარაფხანა იჯარით ჰქონდა აღებული მელიქიანთ ამხანაგობას შაქარაშვილი გასპარას მეთაურობით. თბილისის ზარაფხანაში ძირითადად იჭრებოდა ვერცხლისა (ქვესმურიანი, აბაზიანი, ორშაურიანი - უზალთუნი, შაურიანი) და სპილენძის (შაური, ბისტი, ნახევარი

რი ბისტი, ფული, ნახევარი ფული) მონეტები. თბილისის სამონეტო ბაზარზე დიდი რაოდენობით ტრიალებდა უცხოური ოქროს მონეტაც. საქართველოში ოქროს ყოველგვარ მონეტას ფლურს უწოდებდნენ. ერთი „ფლური“ დაახლოებით შვიდ ქართულ აბაზს უდრიდა.

მე-18 საუკუნის საქართველოში წარმატებით საქმიანობდნენ ზარაფები, ანუ საფასურით ფულის დამზარებლები და სარგებლით ფულის გამსესხებლები. მათ ჰქონდათ სპარსეთის, ოსმალეთისა და სხვა ქვეყნების ფულის ნიშნები და მათ ქართულ ფულზე ახურდავებდნენ. მათ იცოდნენ ოქრო-ვერცხლის ფასი, მაზანდა და სხვა, მგზავრობდნენ სხვადასხვა ქვეყნებში და ახურდავებდნენ იქაურ ფულს. უცხოური ოქროს მონეტები (ასლანი, ფლური, ვე-

ნეტიკური სეკინი, დუკატი) დაახლოებით 3,5 გრამს იწონიდა და მცირედი დამრგვალებით უტოლდებოდა 50 გრამ მალალსინჯიან ვერცხლს. ოქროსა და ვერცხლის შეფარდებითი ღირებულება (1/14 - 1/15) სწორედ ისეთი იყო ქართლ-კახეთის სამეფოში, როგორც იმ დროს მსოფლიო ბაზარზე.

1749 წელს მუშაობა განაახლა თბილისის სტამბამ. ეს საწარმოც იჯარით იყო გაცემული. იჯარის ფასში მეფე იღებდა მოგების ნახევარს, მაგრამ სტამბის ქალაქით მომარაგება მასვე ევალებოდა. თბილისის შედარებით მსხვილი სამეფო საწარმოებიდან აღსანიშნავია, აგრეთვე, მარილსაწმენდი, მინის, თიხის ჭურჭლის, საპნის ქარხნები და სხვა.

თბილისი განთქმული იყო ვაჭრობის მხრივ მთელს კავკა-

სიაში. ქალაქში მუშაობდა თითქმის ყველა სავაჭრო და სახელოსნო მაღაზია. მაგალითად, არსებობდა მესაათის მაღაზიები. მე-18 საუკუნის ბოლოს მესაათედ იდგა გერმანელი გოტფრიდი. ქალაქში მუშაობდა რამდენიმე აფთიაქი, რომელთაც წამალხანებს ეძახდნენ. მისი მმართველები, მეტწილად, ევროპელები იყვნენ. სამაგიეროდ, ხმელი ხილის მაღაზიები სპარსეთიდან ჩამოსულ ვაჭრებს ეკავათ. თბილისში მრავლად იყვნენ მეხალიჩენი, მეფარდაგენი, ფეიქრები. ასევე მესარკეებიც, რომელთაც სარკეები კონსტანტინეპოლიდან (სტამბოლიდან) შემოჰქონდათ. ისინი ადგილზე აკეთებდნენ და ყიდდნენ სხვადასხვა ფერის შუშებს - ლურჯს, წითელს, ყვითელს, შავს და სხვა შუშაბანდებისთვის.

ყაზახები ვაჭრობდნენ ძაფეულობით, რომელიც ჩამოჰქონდათ სპარსეთიდან, ოსმალეთიდან და ინდოეთიდან. მებაბეები ყიდდნენ ბამბას, მატყლს, ყაჭს და ჯაგარს. ქართველებმა ჯაგარი და მატყლი ევროპაში პირველად 1770 წელს გაიტანეს. საქართველოში, იმ დროს, დიდი მოთხოვნილება იყო ქურქებზე. ამ საქმის ოსტატნი საქართველოს ყველა კუთხეში იძენდნენ ცხოველთა ტყავებს. ტყავეულობა უცხოეთიდანაც შემოდიოდა.

თბილისში ჭონების არაერთი ქარვასლა არსებობდა. ამ ხელოსნის ხალხი რამდენიმე ასეულს შეადგენდა. მაშინ ქართულ ქუდებს დიდი გასავალი ჰქობდა. რაც შეეხება ოქრომჭედლებს, მათ თბილისში მთელი უბანიც კი ეკავათ.

გაბრძელობა DIO გვირდვა

ვაჭრობა და ხელოსნობა ძველ საქართველოში

09 გვარდიან

თბილისის ქუჩები და ბაზრები დაყოფილი იყო ისე, რომ თითო ხელოსნის ხალხს თითო ქუჩა და ბაზარი ჰქონდა არჩეული. ყველანი ერთი ხელოსნისა და ვაჭრობის მიმყოფნი ერთ ქუჩაზე იყვნენ დასახლებულნი. ასე მაგალითად, მექვაბეები ესახლნენ ერთ ქუჩაზე, ხარაზების ქუჩას ეწოდებოდა „ხარაზხანა“, ჭონებისას - „ჭონხანა“, ყასბებისას - „ყასაბხანა“, სირაჯებისას - „სირაჯხანა“ და ა.შ. თბილისის სახელოსნოების პროდუქცია არა მარტო მთლიანად აკმაყოფილებდა ადგილობრივი ბაზრის მოთხოვნებს, არამედ დიდი ოდენობით გადიოდა მეზობელ ქვეყნებშიც.

თბილისელი ხელოსნები, ისევე როგორც ქალაქის თითქმის მთელი მოსახლეობა, ამქრებში იყვნენ გაერთიანებულნი. ამქრებს ცალ-ცალკე ქმნიდნენ ხელოსნები (ხუროები, კალატოები, ხარაზები, ნალბანდები, მექვაბეები, ოქრომჭედლები, მესაათეები, ჭონები, მჭედლები და ა.შ.). ცალკეულ ამქრებში ერთიანდებოდნენ ერთი და იმავე საქონლით მოვაჭრეებიც (ბაზაზები, ყასბები, ბაყლები, მენფრილმანეები და ა.შ.). ამქარს ხელმძღვანელობდა ამქრის თავი, რომელსაც ამქარბაშს (ამქრის თავს) ან უსტაბაშს (ოსტატთა თავს) უწოდებდნენ. შუა საუკუნეების თბილისში უსტაბაშს თვით ამქარი ირჩევდა. არჩევნებში მონაწილეობდა ამქრის ყველა სრულყოფილი წევრი. თუმცა მას შემდეგ, რაც ქალაქზე მთლიანად გაბატონდა ფეოდალური არისტოკრატია, რასაც ადგილი ჰქონდა მე-18 საუკუნის მეორე ნახევარში, ამქარს მხოლოდ უსტაბაშის კანდიდატურის წამოყენების უფლება დაუტოვეს. კანდიდატს უშუალოდ მეფე ამტკიცებდა. მასვე რჩებოდა ამქრის თავის თანამდებობიდან გადაყენების უფლებაც.

ოსტატის უფლება-მოვალეობანი ამქრის წევრთა მიმართ მრავალმხრივი იყო. იგი ანაწილებდა ამქრის წევრთა შორის სამუშაოს, ამონებდა მათ საქმიანობას, იღებდა ამქარში ახალ წევრს. ოსტატთან შეთანხმებით ხდებოდა ამქრის წევრის მიერ შეგირდის აყვანა. ოსტატი დახმარებას უწევდა ამქრის ავადმყოფ და უძლურ წევრებს, რელიგიური დღესასწაულების დროს უზრუნველყოფდა ეკლესიებში ამქრის წევრთა დასწრებას ლოცვებზე და სხვა. ქართული ამქრული წყობისთვის უცხო იყო რელიგიური დისკრიმინაცია. ერთსა და იმავე ამქარში შეიძლებოდა მოხვედრილიყო მართლმადიდებელი, გრიგორიანელი, კათოლიკე, მუსლიმი და სხვა რწმენისა თუ ეროვნული კუთვნილების წარმომადგენელი. ამრიგად, ყველა სახელოსნო და სავაჭრო საქმეს თავისი მფარველი ოსტატი და ვაჭარი ჰყავდა. გარდა ამისა, ყოველ მე-

დუქნე ვაჭარს ქუჩაში ე.წ. „ჰასასები“ ეყენა, რომელთაც დუქნების ყარაულობა ევალებოდათ.

ქართლ-კახეთის დედაქალაქში თავს იყრიდა სავაჭრო-საქარავნო გზები, რომლებიც მას აკავშირებდა როგორც აღმოსავლეთ ამიერკავკასიისა და ირანის ქალაქებთან, ასევე ერევან-ერზრუმისა და ახალქალაქ-ახალციხის გავლით, კონსტანტინეპოლთან. 1750 წლიდან გაიხსნა დარიალის (რუსეთის) გზა, რომლითაც საქართველო ამ ქვეყნის მსხვილ სავაჭრო ცენტრებს დაუკავშირდა. სატრანზიტო და ადგილობრივი სავაჭრო გზები თავს იყრიდა თბი-

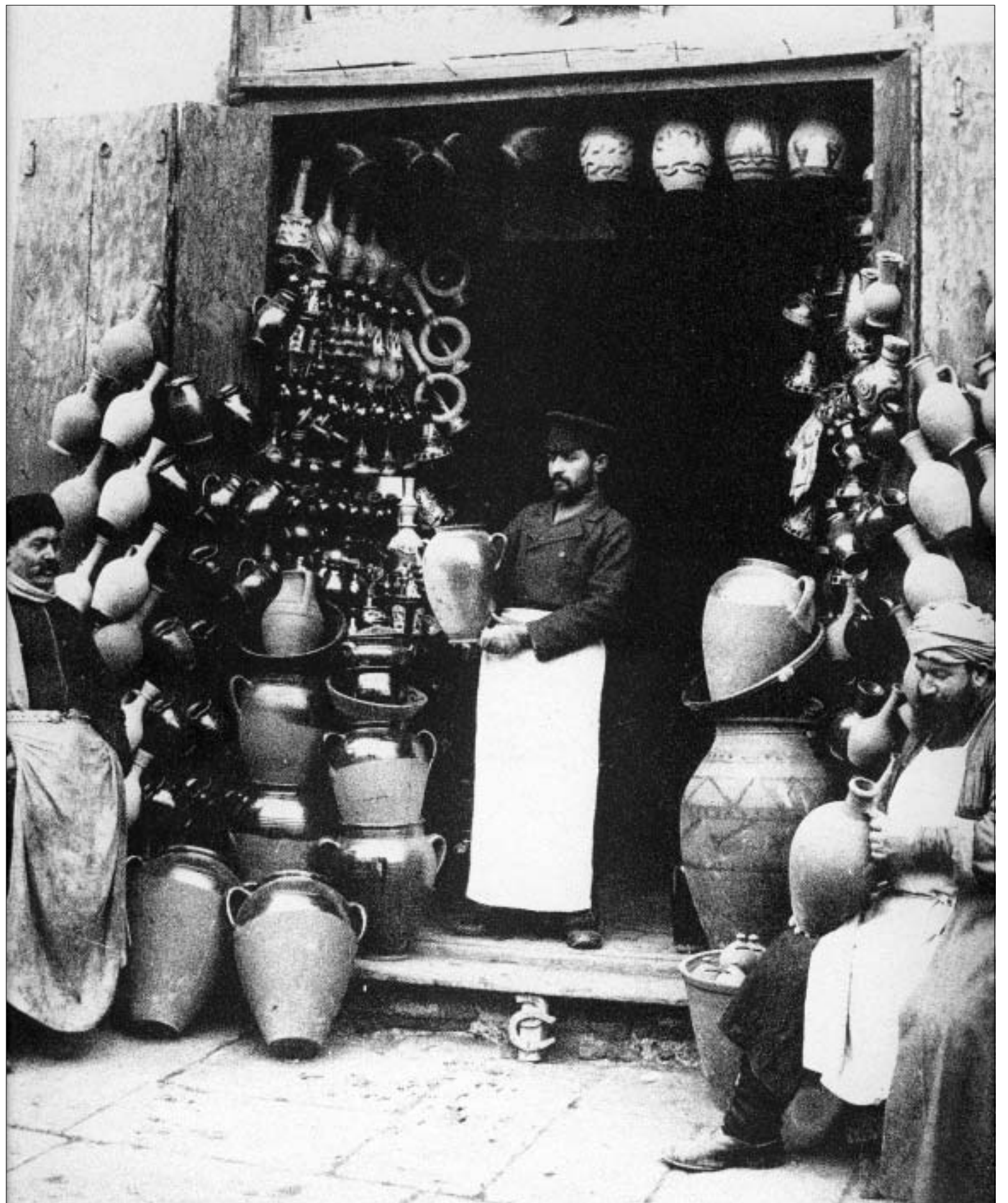
ლისის ექვს ძირითად კართან (კოჯრის, დიღმის, მეიღმის, ქვემო კარი, განჯისა და აბანოს კარი). ბაჟის გადახდა ყველა კართან აუცილებელი გახლდათ. ასეთი იყო თბილისში შემოტანილი იმპორტული საქონლის ასორტიმენტი: აბრეშუმის, ბამბისა და შალის ქსოვილები, ნაბდები, ნოხები, სხვადასხვა სახის ბეწვეული, ფოლადი, რკინა, გვარჯილა, ქალაღი, თოფიარალი, ძვირფასი თევლები, წვრილმანი ხელოსნური ნაწარმი, მარილი, შაქარი, ყავა, ლიმონი, თამბაქო, ძვირფასი თევზეული, ხიზილალა, სანელებლები. კონკურენცია ადგილობრივსა

და უცხოურ საქონელს შორის თითქმის არ შეინიშნებოდა, რადგან ადგილობრივი მრეწველობა ანარმოებდა ფართო მოხმარების პროდუქციას, რომელიც, ძირითადად, საზოგადოების დაბალი ფენების მოთხოვნებს პასუხობდა, მაშინ როცა იმპორტული საქონლის მომხმარებელი, არსებითად, ფეოდალური ზედაფენა იყო.

რუსეთსა და ევროპაში მიმავალ ქართველ ვაჭრებს ქართლ-კახეთის სამეფოსგან სამენოვანი პასპორტები ეძლეოდათ. მათთვის სამგზავროდ გამოყოფილი იყვნენ ყარაულეები. ხშირად მოქმედებდა ისეთი

წესიცი, რომ ვინც რუსეთში წავიდა სავაჭროდ, იმას უთუოდ ცოლი უნდა ჰყოლოდა და ცოლ-შვილი მიეწვალა საქართველოში უნდა დაეტოვებინა. აღმოსავლეთის ქვეყნებში სავაჭროდ უცოლშვილოებსაც უშვებდნენ. საქართველოს სამეფო ხელისუფლება აქტიურად ერეოდა მსხვილ სავაჭრო ოპერაციებში, თავისი ინტერესების შესაბამისად წარმართავდა მათ და შესაძლო დაბრკოლებებისგან იცავდა.

მოამზადა
გიორგი კალანდაძემ

უსვითი კაპიტალი

თორნიკე მარაშენიძე

რა არის კაპიტალი? საბჭოთა ხანაში პოლიტიკონომიის ლექსონები ამ ცნებას შემდეგნაირად განმარტავდნენ: როცა მუშა თავის სამუშაოს შეასრულებს, იგი თავისი დამქირავებელი ბურჟუასაგან იღებს ანაზღაურებას, რომელიც მხოლოდ ნაწილობრივ ფარავს მის სამუშაოს. მუშის კუთვნილი თანხის დარჩენილ ნაწილს, რომელსაც ანაზღაურება არ ფარავს და რომელიც ბურჟუას რჩება, კაპიტალი ეწოდება.

ამ განმარტებაშიც არის სიმართლის მარცვალი, მაგრამ ამჟამად კაპიტალს ყველაფერს უწოდებენ, რასაც შეუძლია მოგება მოიტანოს. ამიტომ შეგვიძლია ახალი, უფრო მარტივი და ყოვლისმომცველი განმარტება შემოვიღოთ - კაპიტალი ეს არის ქონება. ეს უკანასკნელი კი კარგი რამაა, ერთი რამ რომ არ სჩვეოდეს - ყველანაირი ქონება დროთა განმავლობაში ცვდება, ძველდება და საბოლოოდ უვარგისი ხდება მოხმარებისა და მოგების ამოღებისათვის. ასე ემართება შენობას, დაზვას, მანქანას...

მაგრამ არსებობს კაპიტალის ერთი სახეობა, რომელიც არ ცვდება და, შესაბამისად, არც იაფდება. იაფდება კი არა და ლამის დღითიდღე ძვირდება ხოლმე. ეს კაპიტალი ხელოვნების ნიმუში გახლავთ. ყოველი თავმოყვარე ბურჟუა, როცა მუშებს კუთვნილ ხელფასებს დაურიგებს, დარჩენილი თანხით (ანუ პოლიტიკონომიის ლექსონების განმარტებით, კაპიტალით) აუცილებლად აუქციონზე გაემართება, რათა ხელში ჩაიგდოს რომელიმე შედეგრი და იმით თავისი კაპიტალი დაამშვენოს. ცხადია, ბურჟუას არ აინტერესებს ის ამბავი, რომ შედეგის ავტორს თავის დროზე ლუკმა-პური ენატრებოდა და ნამდვილად ვერ წარმოიდგენდა, რომ მის ნახატს სისხლისმწოველი კაპიტალისტი იყიდდა რამდენიმე საუკუნის შემდეგ. სისხლისმწოველისათვის მთავარია, რომ ფული ყაირათიანად დააბანდა. ისე, რომ არანაირი ინფლაცია არ აშინებს და ახლა მისი კომპანია რომ გაკოტრდეს, კაპიტალში ისეთი რამ უკიდია, მთელი ცხოვრება არჩენს.

ვერ წარმოიდგენთ, თურმე, რამდენი ძვირფასი ნახატი დაიღუპა 11 სექტემბერს. წარმოიდგინეთ რა მოფენილი იქნებოდა შედეგებით მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია და მიხვდებით, რომ ყველა სხვა უბედურებასთან ერთად, იმ დღეს ხელოვნებაც დაზარალდა. თუმცა, საბოლოო ჯამში, ისევ სადაზღვევო კომპანიები დაზარალდნენ, რადგან, ცხადია, ყოველი შედეგრი ყიდვისთანავე დაზღვეულია. აბა, მილიონის მოპარვის მსურველებს რა დალევს ამ ქვეყნად?

ასე რომ, სანამ ბიზნესი ხარობს (რაც ღმერთმა ნუ მოგვიშალს) და სანამ უცვლელი შენობები და დაზვები არ მოუგონიათ (ფიზიკას თუ ვენდობით, ეს არც მოხდება) ხელოვნების ნიმუშები საუკეთესო კაპიტალია და ცნობილ სააუქციონო სახლებს „სოთბისა“ თუ „კრისტის“ მუშტრები არ მოაკლდება. ამ ორიდან რეკორდი, ჯერჯერობით, კრისტის ეკუთვნის. ამ აუქციონზე 1990 წელს 82,5 მილიონ დოლარად გაიყიდა ვან გოგის „ექიმ გამეს პორტრეტი“, რაც ჯერჯერობით განუმეორებელი მიღწევაა. იმავე წელს სოთბიმ 78,1

ვან გოგის „ექიმ გამეს პორტრეტი“ კრისტის აუქციონზე 82,5 მილიონ დოლარად გაიყიდა.

მილიონ დოლარად „გაასალა“ რენუარის „მულენ დე ლა გალეთი“, შარშან კი იგივე სოთბიზე რუბენის „უმანკოთა ჟლეტა“ 76,7 მილიონ დოლარად გაიყიდა. ასეთი გახლავთ რეკორდების სამეფო. საერთოდ კი რეკორდები ცხადია, ნახატებს ეკუთვნით. სხვა სახეობის ხელოვნების ნიმუშები კი მათ გვარიანად ჩამორჩება. მაგალითად, ახლახან სულ რაღაც 13500 გირვანქა გაიმეტეს „პარი პოტერისა და ფილოსოფიური

ქვის“ პირველ გამოცემაში, რომელიც სულ 300 ცალი დაბეჭდილია. მაგრამ რას იზამ, 300 უკვე დიდი რიცხვია, აი „უმანკოთა ჟლეტა“ კი სულ ერთია. და საერთოდ, ეს ნიგნი ამდენადაც არ გაიყიდებოდა, პოლივუდს მის მიხედვით ფილმი რომ არ გადაეღო და მთელი ცივილიზებული მსოფლიოს ბავშვები ჭკუიდან არ გადაეყვანა. 13500 გირვანქა ნიგნისათვის არც ისე ურიგო გარიგებაა. ნიგნების რეკორდი ხომ სულ რაღაც

40 ათასია. ამდენად გაიყიდა ჯენოსტინის „სიამაყისა და ცრურწმენის“ პირველი გამოცემა. ეგ იმიტომ რომ ეს გამოცემაც ერთადერთი ხომ არაა, იქაც დანარჩენი 299 იარსებებს და... ერთადერთობის გარდა, სიძველესაც აქვს მნიშვნელობა. აგერ პოლ მაკარტნის ცნობილი სიმღერის („ბოთლბის“ დროინდელის) „პენი ლეინის“ ხელნაწერმა სულ რაღაც 1350 გირვანქა მოიტანა. უსამართლობაა, იტყვიო. მაგრამ დღე-

ვანდელ დღეს ეკონომიკურ სამართალს თავისუფალი ბაზარი ანებს. ეს უკანასკნელი კი ნიგნებზე მეტად საფეხბურთო მაისურებს სწყალობს. დიახ, მაისური რომელიც ინგლისის ნაკრების კაპიტანს, ბონი მურს 1966 წლის მსოფლიო ჩემპიონატის ფინალში ემოსა, 100 ათას გირვანქად გაიყიდა. ამის შემდეგ ზოგიერთს ეჭვი შეეპარება იმაში, რომ ფეხბურთი ხელოვნების ერთ-ერთი დარგია.